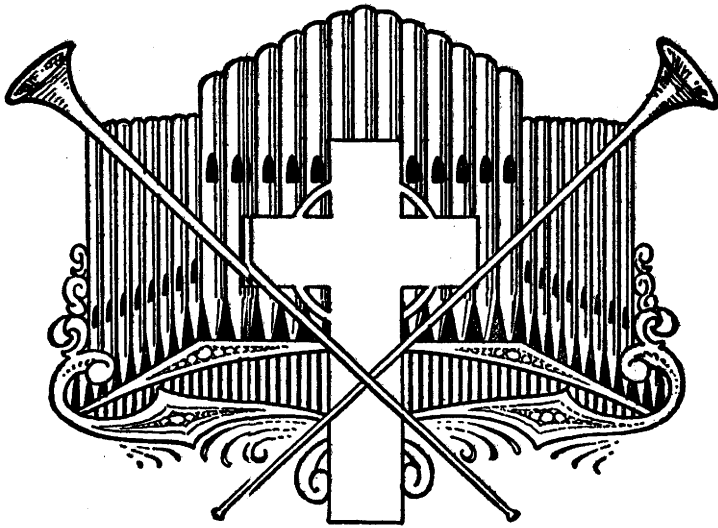

TIDSKRIFT
FÖR
KYRKOMUSIK
OCH
SVENSKT GUDSTJÄNSTLIV

ORGAN FÖR
SÄLLSKAPET KYRKOSÅNGENS VÄNNER
OCH
SVERIGES ALLMÄNNA ORGANIST- o. KANTORSFÖRENING

UNDER MEDVERKAN AV INTENDENTEN BENGT CNATTINGIUS, LINKÖPING, PROFESSOR
OTTO OLSSON, STOCKHOLM, KYRKOHERDEN, TEOL. LIC. KNUT PETERS, SÖNDRUM
OCH MUSIKDIREKTÖREN SVANTE SJÖBERG, KARLSKRONA

UTGIVEN AV DOMKYRKOVICEPASTOR ARTHUR ADELL, LUND

15 Sept.

SJUNDE ÅRGÅNGEN N:o 9.

1932

STOCKHOLM, SVENSKA KYRKANS DIAKONISTYRELSES BOKFÖRLAG

INNEHÅLLSFÖRTECKNING.

UPPSATSER.

	Sid.
A. Adell: Kortare litanian	12
Julbön för barn	167
F. M. Allard: En gudstjänstbild från barockens Tyskland	1
—»— Norsk korallhistoria	124
H. Andersson: Fader Löhe	49
—»— Till prästråktens historia	93
B. Anrep-Nordin: Kaminski som orgelkomponist	145
—»— C. F. Hennerberg (In memoriam)	156
Böner: på kyndelsmässodagen	1
på kyndelsmässodagen	1
för påsk	33
på apostladagar	97
i adventstiden	161
B. Cnattingius: Tessin d. y. som kyrkoarkitekt	7
Uställningen i Essen 1932	119
E. Eidems herdabrev	81
S. Estborn: Thomas Kingos Aandelige Siunge-Koor	85
K. E. Forsell: Kyrkomusik i Finland	10
J. Hedar: Cæciliaföreningens årsmöte i Regensburg	115
—»— G. Ph. Telemann	180
Kyrkomötet: Liturgiska och kyrkomusikaliska motioner	127
Kantorsfrågan	130
Lågre organistexamen	141
E. Liedgren: Breviariehymnerna	165
L. Lindhagen: De aduentu Domini	161
E. Lundblad: Gammal uppbyggelsehistoria	163
C. A. Moberg: Flerstämmig musik till evangelietexter	72
H. Mårtensson: Abbé Vogler som orgelbyggare	51
J. Nyvall: J. Morén (in memoriam)	61
Psalmvalet för folkskolan	55, 93
K. Peters: Från Luther till Bach	83
—»— Luther — konstnärer	113
—»— Liturgiska handböcker	148
N. O. Raasted: O. Olssons orgelkompositioner	33
A. Runbäck: Våra koralers harmonisering	65
J. Silbermann: Bachkantater på svenska	157
Våra gamla orglar (principuttalande)	17
B. Wester: Vårt gammalsvenska orgelbestånd	19
W. Ahlén: Orgelfrågor 1931	40
Nytt liturgiskt-musikaliskt material ..	154

RECENSERADE ARBETEN.

LITTERATUR.	Sid.		Sid.
F. M. Allard: Från Luther till Bach ..	83	E. Eidem: Herdabrev	87
T. Allgulin: H. v. Stenwinckel	187	H. Engberding: Das Hochgebet der Basileiosliturgie	75
G. Ankar, H. Nilsson, J. Nilsson: Andakt	179	L. Eisenhofer: Handbuch d. Kat. Liturgik	148
L. Becker: Chorallehre,	184	Evangelii- o. Bönbok för Finland ..	183
Cl. Blume: Unsere lit. Lieder	165	A. Geijer: Medeltida textilier	170
Th. Briemle: Unsere Heiligen	14	H. Halbig: Gregorianische Formenlehre	14
A. E. Burn: Te Deum	22	—»— Jahrbuch	107
Common Prayer Book (på svenska)..	185	D. Helander: Bönbok	179
Fr. Dietrich: Geschichte d. deutschen Orgelchorals	137		

	Sid.		Sid.
A. O. T. Hellerström: Liturgik	148	G. Rosendal: Rätta lärare.....	173
C. Horn: Das Christusbild	91	O. M. Sandvik: Norsk korallhistorie ..	124
G. Jeansson o. J. Rabe: Musiken genom tiderna	23	P. Schindler: Liturgi	148
D. Johner: Kleine Choralschule	136	G. Schwind: D. Lenz	188
O. Jonsson: Järnkors på Ekshärads kyrkogård	110	O. Sengpiel: Bedeutung der Prozession	171
Th. Kingo: Aandelige Siunge Koor....	85	J. Skougaard-Petersen: Bibeln gjenem 1000 aar	26
Luthers lilla Katekes (Ljunghoff)	141	V. Sylwan o. A. Geijer: Siden och brokader	46
A. Malmberg: Assar Lindeblad	88	L. Söhner: Begleitung des greg. Choralen in Deutschland	76
H. J. Moser: Die mehrstimmige Vertonung des Evangeliums	72	O. Thulin: Lutherstadt Wittenberg ...	14
H. Preuss: Martin Luther als Künstler	113	Weigl: Handbuch der Orgellitteratur	108
J. Reil: Christus am Kreuz	189	A. Wiesenhütter: Wort Gottes	78

MUSIKALIER.

	Sid.		Sid.
Th. Aagaard: 25 Preludier	138	A. Mendelssohn: Silesiusmotetten	88
Abendgebet der Kirche (Complet.)....	24	J. Morén: Oss himmelens Gud	171
Altklassiske Messen	88	H. Norrman: Blåöga, solöga	25
E. Alnaes: Sov och dröm	109	Y. Norén: Giv mig din frid	109
C. Ameln, J. Hatzfeld, W. Thomas: In Natali Domini	185	O. Olsson: Orgelkompositioner	33
J. S. Bach: Kantater på svenska.....	157	— — Härlig är helgedomen	110
— — Triosonate	91	K. Peters o. A. Runbäck: Julotta	154
— — Dig skall ditt Sion sjunga	171	G. Preitz: Gustav Adolf	172
H. Berggren: Rosa rorans	185	T. Rangström: Fosterlandet	140
D. Buxtehude: Jesu meine Freude....	14	J. Rheinberger: Orgelsonater	186
— — Magnificat	140	G. B. Riccio: Jubilent omnes	90
— — Befiehl dem Engel dass er komm	140	J. Rosenmüller: Lamentationes Jeremiae	89
— — Cantate Domino	140	— — Der 138 Psalm	89
— — In dulci júbilo	172	— — Der 134 Psalm	140
C. Carlsen: Fra Davids salmer	91	G. Rüdinger: Sonate f. Orgel	26
J. N. David: Choralverk	90	O. M. Sandvik: Kirkelige Korsange ..	171
E. Eklöf: Morgonpsalm	26	H. Schindler: Sonate f. Oboe u. Orgel	109
J. L. Emborg: Fire Orgelkompositioner	108	H. Sundblad-Hahne: 8 julsånger.....	172
H. F. Enckhausen: 73 Choralvorspiel	138	W. Thomas, K. Ameln: Weihnachtslied	185
M. Franck: Dank sagen wir alle Gott	172	T. Torlind: Anglarnas sång	109
W. Huus-Hansen: Gloria in excelsis..	171	J. Thorkildsen: Guds navn	171
Hymnserien (Diakonistyrelsens) ..	89, 139	J. Vierdanck: Weihnachtskonzert ...	186
Högmässans kyrkobön m. m.	154	A. R. Wachtmeister: In memoriam ..	109
Julottas	154	I. Widéen: O Jesu Christe care	26
H. Kaminski: Orgelverk	145	— — Hymn på Gustav-Adolfs-dagen... 138	
»Körsången» III	25, IV, 109	— — Vid Jesu kors	186
J. Kuhlo: Choralbuch	25	A. Widemann: I templet	46
Libertas	185	W. Ahlén: O Gud som hög i himlen bor	172
Luetkemann: Fantasier	46		

MEDDELANDEN.

	Sid.		Sid.
Kyrkosångens Vänner ..	15, 27, 57, 79, 189	Nya orglar	15, 42, 62, 79, 94, 173
Sveriges Kyrkosångsförbund ..	15, 29, 189	Val.....	15, 28, 62, 79, 94, 159, 174, 190
Organist- och Kantorsföreningen	15, 28, 94	Från Finland	10, 159, 174, 196
Kyrkokalender..	13, 15, 30, 47, 63, 79, 94, 111, 143, 159, 169, 174, 190	Från Tyskland 14, 30, 63, 79, 94, 159, 196	

MUSIKBILAGOR.

Evangelisk Tidegård: Vid Laudes. Mars. Liturgiska morgonböner. Augusti. Förslag till nya koraler: April.

Bilagorna i tv.-8:o utgåvan (i kapsel)

Tidskrift för Kyrkomusik och**Svenskt Gudstjänstliv**

Redaktionens adress:
Bredgatan 14, Lund. Tel. 6 58.

Expeditionens adress: Svenska Kyrkans
Diakonistyrelses Bokförlag, Stockholm 7.
Tel. Norr 324 05.
Postgiro 675.

Tidskriften utkommer med 1 nummer
den 15 i varje månad. För juli—aug-
numren dubbelnummer den 1 aug.

Prenumerationspris: å posten, i bok-
handeln eller direkt från förlaget: kr.
4: 50 pr år.

Annonspris: 20 öre pr mm. enkel spalt.
Rabatt vid större annons och vid upp-
reppning av annons i flera nummer.

Detta nummer innehåller: Bön på sjätte
november. — Kyrkoherde *K. Peters*, Halmstad:
Luther — konstnären. — Domkyrkokapell-
mästare *J. Hedar*, Lund: Cäciliaföreningens
möte i Regensburg. — Intendent *B. Cnat-
tingius*, Linköping: Förslag till altarord-
ning i Linköpings domkyrka. — Kyrkoherde
F. M. Allard, Örtomta: Norsk koralhisto-
ria. — Liturgiska och kyrkomusikaliska
motioner i kyrkomötet. — Kantorsfrågan i
kyrkomötet. — Recensioner. — Sammanträ-
den. — Lägre artistexamen. — Medde-
landen. — Kyrkokalender.

Lediga tjänster, se sid. 144.

BACH - KANTATER

för Gustaf Adolf-jubileet.

Körpartitur med svensk text.

Actus tragicus. Kantat nr 106. **Se, Guds tid är för oss den bästa** (Gottes Zeit
ist die allerbeste Zeit). Soli, kör och orkester. Svensk version av David Ahlén.

Dig skall ditt Sion sjunga. (Gottlob, nun geht das Jahr zu Ende), nr 28, soli, kör,
orkester och orgel eller soli, kör och orgel.

Dig skall ditt Sion sjunga. (Nun, lob, mein' Seel', den Herren), koral ur kantat
nr 29, Wir danken dir Gott, för kör å cappella. Svensk version av D vid Ahlén.

Herren Gud är sol och sköld (Gott der Herr ist Sonn' und Schild) nr 79, för kör,
soli (sopran, alt och bas) orkester och orgel. Svensk version av David Ahlén.

Vår Gud är oss en väldig borg (Ein' feste Burg ist unser Gott) nr 80, för kör, soli
(sopran, alt och bas), orkester och orgel. Svensk version av David Ahlén.

NORDISKA MUSIKFÖRLAGET

STOCKHOLM

REGERINGSGATAN 35

**NORDISK NODESTIK- & TRYKKERI
SAMT LITOGRAFISK ETABL.**

Nikolajplads 25

KØBENHAVN

Tel. 3304 & 13057

Telegr. Adr. Nodestikog

Anbefalles i Herrar Förläggares och Kompositörers
väl villiga åtanke vid behov av nottryck i först-
●●● klassigt utförande till billigaste pris. ●●●

Mångårig leverantör till Sveriges största förlag.

Skicka oss Edert manuskript och vi sända Eder omgående offert.

Bön på sjätte november.

Dig, vår Herre och Gud, tillkommer lov förutan ände för all den trofasta godhet som Du har bevisat vårt folk.

Vi prisade Dig för att Du i nödens stund har åt Din kyrka uppväckt hjältar och hjälpare, de där icke så älskade sitt liv, att de drogo sig undan döden, utan för evangelii sanning och för samvetets rätt offrade allt, intill det yttersta.

Vi upphöja Ditt namn för att Du åt vårt folk har låtit hövdingar och försvarare uppstå, till att skärma fosterlandets urgamla frihet, främja lagfäst ordning och befordra fredens verk.

Vi tacka Dig för den konungslige hjälte vilkens åminnelse vi denna dag hugfästa.

Vi bedja Dig att Du ville giva oss kraft att efterfölja dessa Dina tjänares föresyn i uthålligt mannamod, i oskrymd gudsfruktan. Gör oss fasta och osvikliga i kampen för allt vad gott är. Bryt vår själviska vilja, så att vi se på andras bästa mer än på vårt eget. Giv oss att kunna frukta och älska Dig över allting och sätta all vår tro och lit till Dig, Du vår Gud och Fader. Genom Jesus Kristus, vår Herre. Amen.

Luther — Konstnären.

Hans Preuss, Martin Luther — Der Künstler. Gütersloh, Bertelsmann, 1931. VI 319 sidor. Häftad RM. 9:—, bunden RM. 11:—.

Vem var Luther? Först och främst en av världshistoriens störste. »Det tro även hans fiender och bäva.» Men när det gäller att tolka denna jättepersonlighet, har varje tidevarv sett honom under sin synvinkel. Reformationstiden såg i honom den store profeten. Man kallade honom den tredje Elias, Herrens sändebud. Ortodoxien prisade honom såsom den store protestantiske kyrkofadern, den rätta trons människovordna dogma. Pietismen hämtade uppbyggelse från den ljuvliga rosendoften från Martin Luthers fläckfria vandel och dyrkade honom såsom den fromme själsörjaren. Upplysningstiden firade honom som den utmärkte medborgaren, den upplyste världsmannen, som fört Kristi kyrka ut ur vantrons mörker. Det begynnande 1800-talets frihetskrig såg i Luther hjälten,

urtysken. Under seklets gång förvandlades Luther småningom till en fredsälskande förmedlingsteolog, till en irenisk generalsuperintendent i preussiska unionens anda. Nylutherdomen förstod honom åter bättre. Han blev befriaren, hjälten från Wittenberg, såsom Rietschel tolkat honom. Med 70-talets religiösa nedgång framträder åter en annan bild: den lärde upphovsmannen till ett diskutabelt lärobegrepp. Oerhört mycken flit och skarpsinnighet har utvecklats på att samla drag till hans bild, men man märkte icke, att livet fattades. Luther hade övergått till att bli ett museiföremål och Lutherstudiet till ett antikvariskt spörsmål. Man fick fram bilden av en för sin tid sällsynt lärd och kunnig professor, en lärare och tänkare.

Förvisso var han detta, men han var i bägge fallen något mera: han var mer än lärare: han var konstnär. Han var mer än tänkare: han var profet. Först när man i allt, vad Luther gör och säger, ser konstnären och profeten, får gestalten liv. Först då har man sett den verkliga Luther.

För envar Lutherintresserad erbjuder Preuss' bok en sällsynt fängslande lektyr. Författaren är förut känd bl. a. såsom specialist på Lutherporträtt. Här tecknar han själv från en bestämd synpunkt ett porträtt av Luther, som i åskådlighet söker sin like.

I den föreliggande volymen ser nu författaren Luther som konstnär. I en följande utlovas fortsättningen: Luther som profet. En tredje avdelning om Luther som kristen människa skall slutligen ge en helhetsbild.

Författaren är som sagt angelägen att betona, att han vänder sig mot 1800-talets sätt att i Luther se blott teologen. Men han är icke mindre ivrig att understryka, att hans framställning är strängt saklig och vilar på ett ständigt användande av de historiska källorna, detta för att framhäva, att hans metod lika mycket skiljer sig från vissa tendenser inom den senaste Lutherforskningen, som, utgående från systematiska förutsättningar, gör Luther blott till inkarnationen av egna idéer utan att fråga efter källornas vittnesbörd.

Utgående från dessa metodiska förutsättningar belyser nu författaren Luther som konstnär i förhållande till den bildande konsten, i förhållande till musiken och i förhållande till det skrivna ordet. Bokens trenne huvuddelar bära i anslutning härtill överskrifterna »Luther und die Bilder», »Luther und die Musik», »Der Dichter».

Att ge ens en antydning om det oerhört rikhaltiga material, som författaren drager fram till belysning av sin uppfattning, medger icke utrymmet. Vi få se Luther som tecknare, vi få veta, vilka konstverk Luther kände till och huru han bedömde dem. Luthers höga uppskattning av musiken framhäves, och vi bli underrättade om i vad mån han behärskade sin tids musikaliska vetande. Frågan om Luther som kompositör behandlas utförligt; Luthers uppfattning om musikens kyrkliga användning klargöres. Skalden Luther får en fängslande skildring, och prosakonstnären behandlas icke mindre kärleksfullt. Blott ett par invändningar må göras. Den ena gäller den ingående undersökning, som författaren i första delen ägnat åt Luthers handstil och som onekligen gör intryck av konstruktion. Man måste äga en verklig kolartro på grafologiens veten-

skapliga värde för att här känna sig övertygad. För en icke blint troende verkar åtskilligt i detta kapitel som rent nonsens.

Den andra invändningen gäller kapitlet »Luther als Komponist». Att katoliken Bäumker i sin iver att fränkänna Luther äran av detta namn gått för långt och att de paralleller, som han framdragit till de melodier, som traditionen tillskriver honom, ofta verka alltför sökta, må vara sant. Men det är icke mycket bättre att gå till motsatt överdrift och i så hög grad, som Preuss gör, söka hävda Luthers oberoende av medeltida förebilder. Sanningen torde ligga ungefär mitt emellan de båda ytterligheterna. Luther har väl varit vida självständigare kompositör, än Bäumker velat medge, men det lär icke kunna nekas, att han i sitt musikaliska skapande i stor utsträckning använt gamla gregorianska motiv och förebilder. I en klåparens hand skulle dessa »lån» endast blivit plagiat. Luther har med snillets rätt tillägnat sig, vad han fann användbart, och av det gamla skapat nya, ovanskliga skönhetsvärden.

Knut Peters.

Ceciliaföreningens 25-årsmöte i Regensburg.

Inom såväl den protestantiska som den katolska kyrkan har under de senaste femtio åren pågått ett intensivt arbete för höjandet av den kyrkliga tonkonsten. Enskilda män och olika sammanslutningar ha målmedvetet och oegennyttigt offrat tid och krafter på att söka reformera och förbättra en av den kristna kyrkans stora tillgångar — Musica Sacra. Deras arbete har ej varit förgäves. Ett nyvaknat intresse och en mera allmän förståelse för allt, som hör till kyrklig musik gör sig allt mera gällande inte endast bland kyrkomusikerna själva utan även bland präster och församlingar. Kyrkan själv har fått blicken öppen för den stora roll musiken spelar i gudstjänst och församlingliv.

Det kunde vara nog så intressant att göra en jämförelse mellan den katolska och protestantiska kyrkans arbetssätt och resultat. Båda arbeta under mycket olika förutsättningar, men det levande intresset för kyrkomusikens renässans besjälar dem båda. I den kyrkliga tonkonsten och dess höjande mötas de båda med förståelse. Där kan den ekumeniska tanken förverkligas.

En av de sammanslutningar, som för de tysktalande katolska ländernas kyrkomusik haft och ännu har den allra största betydelse är Allgemeiner Cäcilienverein, grundad 1867 i Regensburg. Denna stad var redan under medeltiden berömd för sin domkyrkokör och sin kyrkomusik. Traditionen fortlever. Domkyrkokören av i dag räknas som en av de förnämsta gosskörerna i Tyskland, och kyrkomusikskolan i Regensburg, grundad av Haberl på initiativ av Litz har utfört ett välsignelsebringande arbete i kyrkomusikens tjänst. Regensburg är med rätta stolt över sådana män som Proske, Witt och Haberl, som stått såsom ledare för en kyrkomusikalisk rörelse, vars betydelse sträckt sig långt utanför stadens och

landets gränser. Det var också ganska naturligt, att Allgemeiner Cäcilienverein förlade sin 25. generalförsamling till Regensburg. Sammankomsten stod under det samlande temat: Den gregorianska koralen såsom jordmån för den polyfona musiken och den tyska kyrkovisan. Den gregorianska koralen är den katolska kyrkomusikens stora tillgång, och ett av Cäcilienvereins stora mål är att söka återge den dess betydelsefulla plats i gudstjänst och kyrklig musikkultur. Men att Cäcilienverein ej står främmande för moderna riktningar inom kyrkomusiken och med vaken och förstående blick följer de ungas strävanden och deras sökande efter nya vägar och uttrycksmedel visade tillfullo dessa kyrkomusikdagar i Regensburg.

Då man vill samla sina intryck och i korthet försöka ge en bild av arbetet vid denna generalförsamling, står man inför en ganska svår uppgift. »Dagarna» lämnade ständigt nya intryck och upplevelser. Intressanta och tankeväckande föredrag avlöstes i ständig följd av musikillustrationer och mönstergudstjänster av olika karaktär. Vad som kanske gav den största behållningen var den dagliga samvaron med de församlade deltagarna. Man fick ett mycket starkt intryck av den musikkultur och den anda, som besjälade alla dessa kyrkomusiker och musikintresserade, representanter för det bästa inom tysk katolsk kyrkomusik. Från den högste till den lägste, alla voro de fyllda av helig nitälskan för sitt kall. För den stora saken finga alla personliga och själviska intressen vika. De voro ödmjuka tjänare, som med glädje förvaltade sina pund. Men de kände sig ej heller som »kyrkobetjänte». De visste, att kyrkan betraktade deras verksamhet som likvärdig med varje annan gren av det kyrkliga arbetet. De visste, att kyrkan behövde dem, att de alla voro medlemmar i den stora skaran av arbetare, som representerade Guds kyrka och församling.

Cäcilienvereins stora mål — och det är också den katolska kyrkans — är kyrkomusikens höjande, framför allt den gudstjänstliga. Den har också som redan nämnts på sitt program den gregorianska koralen samt körsång à capella. Den söker visa, att den skatt, som de gamla mästarna — Palestrina, Vittoria, di Lasso m. fl. — lämnat åt oss, ej är ett dött museiföremål utan något, som passar just vår tid. Men den ser inte endast tillbaka. Den söker kontakt med det nya och levande i tiden. All musik, som är fylld av religiöst liv och upplevelse, är äkta. Och liksom de gamla mästarna skola också de unga ösa ur samma rika, outsinliga källa — den gregorianska koralen. En av mötets mest bemärkta män, biskopen i Regensburg dr. M. Buchberger, gav vid flera tillfällen uttryck åt detta. Hans tal vid festens öppnande vore värt att i sin helhet återges. Det innehöll många tankar, som ej äro främmande för oss protestanter. Här endast några utdrag. Musiken får ej vara självändamål. Hon får ej se bort från sin heliga bestämelse. Hon får ej använda kyrka och liturgi för att låta sig ses och beundras. Hon bör i stället tillämpa på sig själv det ödmjuka och dock så stora ordet: »Jag tjänar». Den musik, som ej är besjälad av kyrkans inre liv och av helig kärlek till Mästaren, den är själlös och livlös, även om den i aldrig så hög grad är tekniskt och konstnärligt fulländad. Om jag talade med människors och

änglars tungor, men icke hade kärlek, så vore jag en klingande malm eller en ljudande cymbal.» Kyrkan ärar det gamla och söker gjuta nytt liv i det, men för den skull står den ej främmande för det nya i tiden. Kyrkan står ju i Guds tjänst. För honom finns intet i går, och intet i morgon, utan blott ett evigt i dag. Han har ej avslutat sitt skapareverk, utan verkar alltfört. Han riktar också sin inbjudan till människor i alla tider: »Gån också I ut i min vingård.» Det är ett ord för konstnären och för tonkonstens mästare av i dag. Biskop Buchberger sade också våra dagars kritiker ett ord, väl värt att minnas. Alla krafter, i synnerhet de unga, som friska och glada med ideell syn och bästa vilja försöka skapa, måste hälsas välkomna i kyrkans arbete, förstående och kärleksfullt uppmuntras och understödjas. Ingenting vore olyckligare än att komma med kall och kärv kritik eller till och med komma med en kritik i kraftuttryck, sådan som vår tid tyvärr tycker om, en kritik, som endast vill visa, vad kritikern själv men inte den kritiserade kan.

Påfallande var det stora intresse och den vikt man lade vid att menigheten fostrades till en sjungande församling. Bland barn och ungdom nedlättes ett energiskt arbete på att lära dem förstå och sjunga den gregorianska koralen. Församlingen skall läras att aktivt deltaga i gudstjänsten. Flera talare uppehöll sig vid detta problem. »Vi måste fylla det stora tomrum, som finns mellan altare och orgelläktare», hette det. Tänkvärda ord även för oss protestanter! Liksom inom den katolska kyrkan räcker det ej hos oss med aldrig så vacker och fulländad körsång. Ett tomrum uppstår så lätt. Katolska kyrkan vill nå målet genom att lära församlingen att liksom under den äldsta kristna tiden sjunga »den gregorianska koralen». För att nå detta mål — om det ens är uppnåeligt — har den en oändligt lång väg att gå. Vår väg är närmre. Vi ha i vår protestantiska koral en oskattbar tillgång. Ville vi slå vakt kring den och skydda den för de nedbrytande krafter, som tyvärr vunnit ett alltför stort insteg, kunde vi, innan vi försöka återinföra den gregorianska sången, få våra församlingar att som i forna tider med kärlek sjunga våra koraler i hem, skola och kyrka, då skulle vi ej behöva tala om något tomrum mellan altare och orgelläktare.

Bland de många föredrag, som hölls, voro två särskilt beaktansvärda. Inte så mycket för innehållet som fastmer på det sätt de illustrerades. Dr. Kurten från Köln gav en överblick av »Koral och gammalklassisk polyfoni före 1600». Det illustrerades på ett synnerligen förnämligt sätt av domkyrkokören i Regensburg. Denna kör och dess arbete vore värd sitt särskilda kapitel. Den har gamla anor och en förnämlig tradition att uppehålla. Under sin nuvarande ledare, domkyrkokapellmästaren dr. Schrems, har den nått en fulländning, som inte lämnar något övrigt att önska. »Domkyrkosparvarna» äro också Regensburgs stolthet och dess olika framträdanden under dessa dagar gävo utan gensägelse den största behållning. Åtta-, fem- och fyrstämmiga körer av Josquin de Pres, Orlando di Lasso, Handl, Asola, Vittoria och Palestrina illustrerade det nämnda föredraget. Vittorias »Duo Seraphim» för enbart gosskör och Palestrinas »Dum complerantur» för sexstämmig kör blevo oförgätliga

minnen. Utförandet visade på en musikkultur och en utbildning, som hos oss är otänkbar.

Professor A. Schmitz från Breslau talade över »Koral och nutida kyrkomusik» med biträde av domkyrkokören från München, en blandad kör, även den av hög kvalitet. Med anknytning till biskop Buchbergers tal ville föredragshållaren påvisa, vilka stora värden, som funnos att taga vara på i den nu levande tonsättaregenerationens kyrkliga arbeten. Kyrkan har ej rätt att med misstro se på dennes strävanden, även om uttrycks-sättet till en början kan verka främmande. Detta föredrag med den åtföljande illustrationen blev kanske mötets intressantaste upplevelse. Mässdelar av Roeseling, Schröder, Stockhausen, Lechtaler, Pfeifer m. fl. framfördes. Tonsättarnas namn på de olika kompositionerna meddelades ej. Föredragshållaren ville ej, att verken skulle sinsemellan värdesättas, utan ville endast visa, i vad mån dessa tonsättare fått sina impulser från den gregorianska koralen. Den oerhört krävande och inte alltid så tacksamma uppgiften att tolka dessa i ordets verkliga betydelse moderna tonsättningar utfördes på ett glänsande sätt av Münchnerdomkören, och den seger, som de unga tonsättarna denna dag vunno, kunde kören och dess ledare domkyrkokapellmästare L. Berberich till stor del räkna som sin förtjänst. Vid ett efterföljande sammanträde fördes en livlig diskussion om den moderna musikens berättigande i gudstjänsten. Förslag väcktes till och med om att upprätta en »index» över sådana verk och tonsättare, som ej borde få uppföras i kyrkan. Förslaget väckte kraftig opposition. Cäcilienverein visade sig vara en levande sammanslutning.

Ett stort antal gudstjänster av växlande karaktär ingingo också i programmet. En koralmässa utförd av studerande vid kyrkomusikskolan visade, vilka stora skönhetsvärden och vilken uppbyggelse den enstämmiga gregorianska sången kan ge, om den får ett rätt utförande. Man kunde föröfrigt göra en intressant jämförelse mellan utförandet av den gregorianska koralen vid denna mässa och en högmässa, där domkyrkokören från München svarade för den musikaliska delen. Denna utförde koralen så fort, att dess melos mången gång blev lidande därpå. Skulle någon gudstjänst ytterligare omnämnas vore det vespern i Domen. Den enformighet, som trots ett aldrig så gott utförande vidlåder den gregorianska koralen, då en eller flera psalmer sjungas i följd, bröts vid denna gudstjänst på ett underbart sätt därigenom, att varannan vers sjöngs unisont av det i koret placerade prästseminariet och kyrkomusikskolan och varannan av den bakom altaret uppställda gosskören i sexstämmiga falsi-bordonisatser av mästare från 15- och 1600-talet.

Det skulle bli för långt att närmare gå in på det rikhaltiga programmet. Mycket vore att säga om den högmässa, då Berberichs Mässa i F uppfördes samtidigt med Bruckners Offertorium »Os justi». Det senare ett verk, där den fromme mästaren framstår som en av senare tiders störste kyrkliga tonsättare. Ett föredrag om »Koral och kyrkovisa» borde ej heller förbigås med tystnad, men utrymmet tillåter ej något närmare omnämnande.

Man förvånades över den ringa plats och tid, som ägnades åt orgelmusik. Ett enda föredrag behandlade »Koral och orgelmusik». På detta

område har ju också den katolska kyrkan ej gjort samma stora insats som den protestantiska. Föredragshållaren uppehöll sig också särskilt vid våra protestantiska mästare, Bach och Buxtehude, och deras beroende av den gregorianska koralen. På tal om Bach borde kanske också nämnas, att gosskören i Regensburg ofta och gärna sjunger dennes motetter och koraler.

Dessa kyrkomusikdagar, tillbringade i kretsen av tyska katolska kyrkomusiker och i en stad, som under de senare åren varit ett högsäte för den kyrkomusikaliska kulturen i det katolska Tyskland, kunna också ha sin stora betydelse för en protestantisk kyrkomusiker. Vi ha oändligt mycket att lära av dessa män och deras musikkultur. Vår protestantiska musik bygger ju också i grund och botten på den gregorianska koralen. Dess värde kan ej bortdiskuteras. Men även om vi vid en jämförelse känna oss fattiga, äga vi dock i vår kyrkomusik, i vår gudstjänst och vår koral värden av oförgänglig skönhet, som vi med aktsamma händer skola värna om. Och när vi vilja reformera, må vi då ej endast se tillbaka utan även försöka se det, som finns av värde i vår egen tid.

Det var ett synnerligen lyckligt grepp att ge dessa dagar ett samlande tema. Skulle inte en kyrkosångsfest hos oss kunna ges under en liknande form, exempelvis »Den protestantiska koralen som jordmån för kyrklig tonkonst»?

Josef Hedar.

Linköpings domkyrkas altarprydnad.

Konstnären Henrik Sörensens förslag.

I sju år har en kommitté behandlat frågan om ny altarprydnad i Linköpings domkyrka, och i dessa dagar har kommittén äntligen kommit till ett resultat. Katedralens altarprydnad sedan 1830-talen utgjordes ända till 1925 av tre gipsskulpturer av N. Byström. Sistnämnda år borttogs dessa, sedan kyrkan begåvats med en donation å 60,000 kr. till ny prydning av högaltaret.

Det gällde nu att skaffa en altartavla, och man inriktade sig först på att söka förvärva ett medeltida altarskåp, som man ansåg bäst harmoniera med korets sengotiska arkitektur. Sedan man förgäves sökt få ett ståtligt altarskåp av nederländsk härkomst, som ägdes av Skärkinds kyrka, vände man sig till Statens Historiska Museum och begärde, att Riksantikvarien måtte utlämna ett altarskåp från V. Eds kyrka. Detta medgavs emellertid icke; i stället erbjöds kyrkan ett altarskåp från Jonsbergs kyrka (ursprungligen från Häradshammar) i Östergötland. Detta bildskåp med väl bibehållna skulpturer i mittpartiet var försett med flyg-

lar, som tyvärr saknade sin målning. Sedan en modell av detta skåp placerats på högaltaret och ett par förslag till altarskrank utarbetats av arkitekt Erik Fant inbjödös tvänne konstnärer nämligen O. Brandtberg och G. Torhamn att tävla om lämplig ny figurmålning å flyglarna. Båda förslagen voro otillfredsställande och visade blott vilken svaghetsperiod den svenska kyrkokonsten på måleriets område nu upplever. Var det ena en habil medeltidspastich så var den andra en andefattig, dekorativ färgståt. Därmed började svårigheterna med Jonseredsskåpet. Snart nog insåg också kommittén, att det var för litet. De försök, som gjordes att förstora det med ytterligare en våning med figurframställningar samt en hög predella samt därtill en sockel, kunde icke godkännas.

Tidigare hade det stora målade skåpet av Martin Heemskerck, som under 1600- och 1700-talen fram till 1812, tjänstgjort som högaltarets prydnad, på försök återuppsatts. En nästan enhällig opinion från församlingens sida tvang dock kommittén att avstå från varje försök att uppställa detta skåp på sin gamla plats. Det anfördes, att skåpets dimensioner voro för stora och att framställningen av Kristi marter var för realistiska och stötande för den religiösa känslan i vår tid o. s. v. Av kommitténs båda sakkunniga medlemmar, professorerna A. Romdahl och J. Roosval framhölls däremot skåpets estetiska värde och betydelse för kyrkan. Särskilt påpekades, att skåpets format fullständigt passar högaltaret och gör god verkan i hela kyrkointeriören: den rika blomstrande färgen kontrasterar vackert mot den grå stenmassan och skänker den ljus och värme aldeles som ett förgyllt skåp skulle göra. Dessutom återskänktes altaret något av den tyngd och betoning det ursprungligen haft men sedermera förlorat genom bortrensning av högaltarets många prydnader: korskrank med triumfkrucifix och figurer, korbänkar, biskops- och levitstol, ljusredskap samt altartavla, vilken ensemble stängde av sikten mot koromgångens pelare och fönsteröppningar. Här befann sig sålunda kyrkans egentliga fondparti där blicken stannade. Altaret i den nuvarande interiören är emellertid berövat all prydnad. Det ligger lågt och flackt och blicken mot detsamma skymmes av det bjärta motljus, som faller in från korkapellens stora fönster. För att återskänka altaret dess pondus och egenskap av centrum i kyrkan måste därför altarprydnaden vara så stor, att den delvis stänger av sikten mot koromgångarna. Därtill kom, att under utredningens gång hade kyrkans predikstol, ett vackert arbete i senbarock, restaurerats och återställt i en ursprungligen avsedd rik behandling i guld och färg. Det visade sig, att högaltaret nu ännu mera ropade efter tyngd för att inte behärskas av predikstolen.

Allmänhetens fordran på ett medeltida skåp hade dock förespråkare, som icke kunde inse inkonsekvensen i denna uppfattning. Förutsättningen för ett medeltida bildskåp, som just var det rikt utbildade högkoret av ovan skildrat slag, fanns ej längre. Altarskåpet var från början endast synligt av prästerna från det instängda högkoret men ej av menigheten. På grund av det lilla formatet och de små figurerna kunde det nedifrån kyrkan blott uppfattas som en silhuett; det saknade därför betydelse annat än som tom dekoration. Ett altarskåp eller en altarmålning i en protestantisk kyrka har en större uppgift. Det skall ses från hela kyrkorummet och framställningen skall kunna uppfattas av hela menigheten. Icke ens Heemskercks målning fyllde dessa anspråk trots sin storlek.

Sedan kommittén sålunda provat sig fram med traditionalistiska försök utan att lyckas, återstod ingenting annat än att göra ett experiment med en modern målning. Man anmodade då den norske konstnären Henrik Sörensen att göra ett förslag till altarmålning.

Redan hans första kartonger visade, att man vänt sig till rätt man, och efter ytterligare arbete kunde kommittén vid sammanträde i juli godkänna förslaget och begära dess stadfästelse hos kyrkofullmäktige.

Först några ord om konstnären.

Henrik Sörensen är född svensk, nämligen vid Fryken i Värmland år 1882, där han växte upp. Sin konstnärliga utbildning fick han först i Köpenhamn och sedan i Paris som elev av Henri Matisse. Men han övergav snart den doktrinära esteticismens läror om konsten för konstens egen skull och sökte alltmer nå själslig fördjupning i sitt måleri. Ända sedan jubileumsutställningen 1914 har han uppfattats som den ledande konstnärspersonligheten inom det nordiska måleriet. Han är inte bara en formernas och färgernas virtuose mästare, han äger också en livsyn av sällsynt djup och värde samt en religiös känsla, som redan inspirerat flera mästerverk t. ex. Inferno, Getsemane, Golgata och Pietà, i vilka en stark individuell känsla talar. Hans tro och åskådning bära en aktuell prägel; Sörensen är lika hemma i modern teologi som historia och skönlitteratur, hans vetande har en nästan encyklopedisk karaktär.

Med dessa förutsättningar var det naturligt, att en konstnär skulle eggas att skapa något betydelsefullt i en katedral av sådan rang som Linköpings domkyrka. Förslaget måste nämligen betecknas som den märkligaste och skönaste kyrkomålning, som skapats sedan renässansens och barockens tid. Den betecknar en nyfödelse av religiös konstnärskraft, som så länge slumrat.

Sörensens förslag är naturligtvis radikalt i förhållande till kyrko-

rummet, men det är av en så omedelbart gripande verkan, att det för katedralen vore en svår förlust om det icke finge utföras. Konstnären har klart uppfattat den första förutsättningen för en protestantisk altarprydnad, nämligen storleksförhållandet och proportioneringen till altarbordet. Dess yta är sålunda knappast mindre, kanske större än Heemskercks altartavla. Hela målningen är inplacerad mellan högkorets fyra östpelare, och det utgör som helhet icke något bildskåp utan snarare en fond eller skärm. På detta sätt har han uppnått en lugnare ljusverkan vid altaret, samtidigt som de akustiska förhållandena torde bli avsevärt bättre. Mittpartiet, som är högre än sidostyckena, och upptager utrymmet mellan det mellersta pelarparet i fonden, framställer Kristus återgiven i övernaturlig storlek och som en energisk, ungdomlig man med utsträckta armar famnande alla, som träd in i dömen. Redan vid inträdet i kyrkan mottages man av denna underbara bild, som har en gripande verkan. Han står i en mandorla, som utåt begränsas av en mörkblå fond, symboliserande den nuvarande tidens mörker och andliga nöd. Men han träder fram omstrålad av den himmelska världens ljusglans, som besegrar mörkret.

På de båda sidomålningarna har konstnären återgivit en rad figurer, Kristi budbärare och trosvittnen genom tiderna. På den vänstra tavlan närmast Kristus ses David med harpan och därefter en grupp med profeter (Amos, Hosea, Jesaja och Jeremia). Bredvid står Paulus återgiven i det ögonblick han mottager Guds budskap utanför Damaskus, vidare två av kyrkofäderna nämligen Ambrosius och Augustinus. Ytterst på flygeln stå slutligen tvenne representanter för den protestantiska kyrkan, Luther och Olaus Petri. En av dem sträcker sig ned mot en ung gosse, som tänkes stiga fram ur församlingens egen krets. Alla dessa figurer äro placerade på en trappa, vars svarta steg vill erinra om livets sorger och svårigheter, men vars röda valv symboliserar försoning och liv.

På det andra sidofältet är Moses med lagens tavlor återgiven närmast Kristus. Bredvid honom står Petrus. Därefter följer en grupp bestående av de fyra evangelisterna: Matteus är återgiven som en gammal man med handen vid örat, lyssnande. Lukas, läkaren, är en ädel gestalt och Markus en fårad gubbe. Ytterst knäböjer Johannes med knäppta händer och huvudet extatiskt uppåtriktat med blicken mot skyn. Längre ned på trappan ses Erik den helige, Sveriges skyddshelgon, en ung man i rustning med svärd i ena handen; med den andra mottager han från himlen martyriets krona. Framför honom sitter protomartyren Stefanus. Den svenska kyrkans representanter bilda den yttersta grup-

pen, som består av Ansgar, en härlig ungdomlig och andefull gestalt, biskop Nicolaus Hermanni i Linköping, återgiven som en mild och ståtlig åldrig man, samt Birgitta. Med en välsignande rörelse mottager hon en flicka, som sträcker sig upp mot henne från församlingen — ett motstycke till gruppen på vänstra målningen. Över figurernas huvuden sväva några ljusa änglar, symboliserande evangeliets vårliga budskap. Bakgrunden är endast flyktigt antydd — man tycker sig skönja gyllene fält, varmed konstnären velat beteckna Östergötland, och längst bort vid horisonten till höger ses konturerna av en stad med glimmande spiror, det är Linköping.

Figurteckning och komposition gör ett storartat intryck. Figurerna träda fram i något mer än naturlig storlek — idealmåttet för en monumentalframställning av detta slag. De äro framställda med en genomförd och djupt syftande karaktärisering, som både tager färg och själsliga uttrycksmedel till hjälp. I teckningen finnes ingenting av överdriven modernitet. Konstnärens språk är äkta sakralt. Uttrycksfulla och andrika röra sig gestalterna med en värdighet, som fordras i äkta monumentalkonst. Lika genomförd är kompositionen. Figurernas gruppering och inbördes förhållande har över sig en klassisk stränghet, som leder tanken till renässansens stora mästare, Leonardo och Rafael. Den arkitektoniska ordningen, varpå det hela bygger, utgöres av trappan, som utgår från altarbordet. Från denna, som svänger nedåt, tänkas figurerna, Guds ords förkunnare och frälsningens uppenbarare genom tiderna, stiga ned, sända av Gud, mot församlingen, vars deltagande markeras av de båda barnfigurerna, som liksom dragas in i helgonens skara. Kompositionen kommer sedan att fortsättas av altarringen, som i nytt skick skall i mått och färg ansluta sig till altartavlan. Tillsammans med trappan kommer den liksom att sluta verkets linje- och rörelseprincip.

Målningen har, som framgår av denna beskrivning, något aktivt redan i sin komposition. Kristusfigurens manande hållning, figurernas rörelse och hela linjeföringen har en omedelbart gripande verkan. Det ligger också en teologisk idé bakom hela verket, en idé som är betydelsefull och strängt genomförd. I motsats till äldre altarverk vill denna icke framställa frälsningsförloppet såsom avslutat med Kristi uppståndelse, som utgör den vanliga sluttablån på barockkonstens altarmålningar, ej heller finnas här några på måfå valda helgon ur martyrhistorien. Huvudämnet här är i stället återgivandet av Guds frälsningsgärning, dess förlopp genom tiderna men samtidigt dess nyblivande, en ständigt återupprepad verklighet. Konstnären uttrycker på sitt sätt modern

positiv teologi och vill genom återgivandet av denna på en stor altarmålning betona den som det väsentliga i vår kristna tro.

Jag vet intet modernt måleri, som på ett mera enastående sätt betygar sitt samband med kult och religion. Målningens liturgiska betydelse är framhållen i dess samband med altarbord och altarring och i den tyngd och värde det ger åt högaltaret. Dess sakrala och teologiska värde har jag ovan sökt antyda. Största värdet ligger i att det därjämte äger stora konstnärliga kvaliteter.

Ännu återstår detaljutformningen och den arkitektoniska inramningen. För att få det bättre samstämt med korets gotiska arkitektur har man tänkt sig att överst förse det med ett krön utfört i en flamboyant gotik, som närmar sig fönstrens livliga former. Mittpartiet kommer enligt samma förslag att få en högre uppbyggnad, som liksom upprepar klangen från det bakomvarande höga fönstret i Andreaskoret. Baksidan mot koromgången kommer att förseas med en arkitektonisk indelning som likaledes får upprepa något motiv ur kyrkans rika formskatt.

Bengt Cnattingius.

Norsk Koralhistoria.

O. M. SANDVIK: *Norsk koralhistorie. Oslo, H. Aschehoug & Co. (W. Nygaard). 1930*

Lektor Sandvik var sekreterare i den kommitté, som tillsattes i november 1922 och omsider skänkte den norska kyrkan dess nuvarande koralbok av år 1926. Redan genom sitt arbete »Norsk kirkemusik og dens kilder» år 1918 hade dr. Sandvik dokumenterat sig såsom källforskare av förnämlig rang, och i sin egenskap av lärare i kyrkosång vid de båda teologiska fakulteternas praktiskt-teologiska seminarium har han i pedagogiskt avseende nedlagt ett betydande arbete. Föreliggande koralhistoria leder läsaren in i en intressant värld, där gångna tiders olika kynnen avspeglar sig i de tid efter annan företagna koralboksförnyelserna. Det stora uppsving på andelivets område, som kännetecknar 1800-talets Norge, skönjes även i M. B. Landstads och L. M. Lindemans hymnologiska bragder, deras samtida motståndare ej att förglömma. Den historiska skildringen utmynnar slutligen i en utförlig, nästan halva återstående delen av boken omfattande kommentar till den nya koralboken, som i sin förteckning över de särskilda numren meddelar många intressanta historiska notiser.

Under rubriken »Fra Thömissön til O. A. Lindeman» redogör förf. för den förres med melodier försedda psalmbok (utg. i Köpenhamn år 1569), som åstadkom enhet i det dansk-norska rikets kyrkosång. Denna

bok upptog åtskilliga medeltida sånger samt en del från de tyska reformatorernas sångsamlingar jämte melodier av danskt ursprung. Till denna första enhetspsalmbok slöt sig Nils Jesperssöns graduale av år 1573, som genom sina talrika för gudstjänsten avsedda gregorianska melodier utgör ett kraftigt vittnesbörd om denna sångs starka ställning i kyrkan. Detta graduale var närmast avsett för städernas kyrkor, där latinskolorna här såsom annorstädes ifråga om den gudstjänstliga sången ännu hade en maktpåliggande kyrkotjänst. Den store psalmförfattaren Thomas Kingos (1634—1703) musikaliska insatser för kyrkan betecknas såsom ej enbart av gagn. Han saknade historisk förståelse för den gamla kyrkosången, som han låter undergå »förbättringar» och lånar melodier ej från kyrkosångens nära släkting folkvisan utan från sällskaps- och dansvisan. Så mycket han än hävdade sitt danska modersmål i troskraftiga vers, visade han sig »ej äga respekt för kyrkans *musikaliska* modersmål». Den dekadens, som begynte med Kingos melodier, fullbordades med Erik Pontoppidans (1698—1764) nya psalmbok, som stod i starkt beroende av den tyska pietismen. Den framgång, som Pontoppidan rönt i Norge, torde ej minst ha berott på att Brorson-psalmerna genom hans bok blevo där kända. Mönstret för Pontoppidan var Freylinghausens sångbok. I stället för reformationstidens »barnsligt enkla och folkligt friska, rytmiskt livfulla» melodier framträder här den konstlade, sentimentala och stereotypa visan. Förf. framhåller det psykologiskt märkliga, att pietismen med sin benägenhet för världsflykt, i sina toner har mer av jämna dansrytmer än något annat tidsskede. Endast sju melodier från denna tid hava överlevat i Norge. Vi se sålunda samma företeelse där som hos oss beträffande de s. k. mindervärdiga melodierna.

Den första koralboken i egentlig mening kom med Breitendich år 1764. Den innehöll ej blott enbart melodier utan även en rad dylika med därtill fogad besiffrad bas. Då Guldbergs psalmbok utkom år 1778, behövdes en ny koralbok. Denna utgavs år 1783 av N. Schiörring. I fråga om melodigivningen utgör denna koralbok en motvikt mot pietismens vecka former. De gamla melodierna åter få sin förra enkelhet. I harmoniskt hänseende står den högt. Med »Den Evangelisk-christelige Psalmebog» av år 1798 bryter rationalismen igenom. Det har bitande anmärkts, att denna psalmbok »varken var evangelisk eller kristlig eller över huvud ens en psalmbok». H. O. C. Zinck fick i uppdrag att sätta musik till densamma. Som kyrkomusiker kunde han gott »mäta sig med psalmboksutgivarna i förakt för traditionen». Här möter oss den utjämnade koralen med »glasögonsnoterna». Som ersättning för långsläpigheten i koralföredraget fick »en operaouvertyr förs menigheten in i kyrkan och en marsch eller vals ledsaga den ut igen».

Denna koralbok användes i Norge till år 1838, då den avlöstes av O. A. Lindemans, som innehöll melodier till Kingos, Guldbergs och den evangelisk-kristliga psalmbokens texter. O. A. L. använder liksom Zinck »glasögonsnoten» samt den utjämnande takten och slopar alla melismer och utsirningar. Han brukar dock en modernare harmonisering. Häri skiljer han sig från såväl Zinck som Hæffner.

I den norska fjällbygden levde dock en mängd folkliga varianter av

gamla »psalmtoner». År 1848 reste Ludvig M. Lindeman — son till O. A. L. — dit för att taga reda på dem. Till »Norske Folkeviser», utg. av kyrkoherden M. B. Landstad, som sedan blev sitt lands mest betydande psalmförfattare, utarbetade han en musikbilaga.

Landstad var den förste, som år 1857 reste en opinion mot O. A. Lindemans koralbok. Det blev signalen till den s. k. »salmesangstriden», som varade i nära nog 20 år. I en skrivelse till departementet yrkade han på att O. A. L:s koralbok ej längre skulle vara auktoriserad till uteslutande bruk i kyrkorna, utan att även andra koralböcker borde få användas och därvid lämplig hänsyn tagas till den form för melodierna, som av ålder ännu voro kända av församlingarna. Skrivelsen föranledde en mängd remissuttalanden, som utförligt refereras. Det allmänna intrycket av dessa gav vid handen, att missnöjet med de utjämnade melodierna var allmänt. Innan svaromålen ingått till departementet, utkom en broschyr av J. D. Behrens, som vittnade om »stor sakkunskap i fråga om källmaterialet till de lutherska psalmmelodierna». År 1859 utgävo Landstad och Lindeman en samling av 150 översatta psalmer jämte melodier från 1500- och 1600-talet åtföljda av »anmärkningar». Detta blev ett slags förstudier till Landstads psalmbok, som auktoriserades år 1869 samt L. M. Lindemans koralbok år 1871. L:s åsikter i de omnämnda förstudierna rönt dock skarpt mothugg i en del skrifter och pressuttalanden av bl. a. G. Bergh och O. Winter-Hjelm, av vilka i synnerhet den sistnämnde i en senare skrift: »Bemerkninger til 37 ældre Salmemelodier etc.», lämnade »det mest betydande bidrag till belysning av den lutherska koralens förutsättningar och karaktär». Ty L. M. L. var nog icke så mycket en lycklig restaurator av den gamla lutherska psalmsången som fastmer och framför allt en benådad skapare av nya värdefulla melodier i norsk folkton. Den främsta, som han skrivit, är »Kirken den er et gammelt hus», vilken under n:o 528 även upptagits i vår koralbok och torde i vårt land helt ha slagit igenom, älskad här liksom i sitt hemland.

När L. M. L:s koralbok utkommit år 1871, tillsattes en granskningskommitté, där invändningarna dock över huvud hade ringa verkan på utgivaren. Departementet, som hade det slutliga avgörandet i sin hand gav Lindeman »rätt över hela linjen». Men de synpunkter, som Winter-Hjelm m. fl. hävdade i fråga om pietetsfullhet vid restaureringssträvandena hava dock omsider vunnit fullt beaktande och ha tillvaratagits i den nuvarande koralboken.

L. M. L:s seger berodde på hans stora, erkända skapargeni. Förf. säger: »Hos L. M. L. återfann man något av folktonens fantasi. Och t. o. m. de, som sörjde över hans pietetslösa behandling av den gamla koralen, förläto mästaren det för den friska tonen i hans egna melodier. — — Genom dem utgör han s. a. s. bindelänken mellan den gamla reformationstenen och den nyare religiösa sången».

Den nya norska koralboken är ett förnämligt verk av säregen nationell karaktär. Förutom varsamt restaurerade melodier från kyrkosångens klassiska tid i Tyskland, möter vårt öga där flera melodier i norsk folkton jämte ett stort antal av L. M. L. och även av nutida norska komponister. Även Hæffner, Widén och O. Olsson äro där företrädde.

Hänsyn har ock tagits till äldre norska koralverk. Harmoniseringen är utslutande gjord av organisten i Vor Frelzers kirke, Eyvind Alnæs. Att märka är bl. a. att repriserna harmoniseras olika enligt en tradition från O. A. L:s dagar. Påfallande ur svensk synpunkt är också, att treklanger-na ofta utbyts mot dissonerande övergångsackord t. o. m. i radslut.

Förf. giver i anledning av koralboken även en intressant exposé av den kritik, som prof. E. Abrahamsen, Köpenhamn, riktat mot att melodierna harmoniseras i en förhållandevis ung harmonistil, t. o. m. även när det rör sig om *gamla* melodier, vilka enligt hans mening krävt en för sin tid mera liknande omklädnad. Abrahamsens kritik mot att på detta sätt »sammanblanda olika stilarter» i samma koral bemötes av prof. I. Krohn, som vill göra gällande, att de medeltida melodierna borde i så fall erhålla »den flerstämmiga klädnad, som brukades vid dessa melodiers uppkomst», vilket enligt hans mening skulle innebära »en absurditet, emedan sinnet för harmoni då först höll på att spira fram i form av embryonala försök. Men 1500- och 1600-talets harmonik företräder ingalunda med säkerhet samma stilriktning som de medeltida melodierna». Såsom exempel för ett fritt harmoniskt förhållande till en förfluten tids melodik hänvisas till J. S. Bachs koralharmonisering. Denna utgör visserligen ej någon norm, men åtminstone »ett bevis för att förbindelsen av melodi och harmoni från vitt skilda tidsperioder och stilarter ändock kan ske på ett fullödigt sätt». Melodiken skall ej vara avhängig av det harmoniska elementet, lika litet som harmonierna få slaviskt bero av melodiken. Uppgiften är nu att »finna en syntes av båda, och bryggan därtill finnes, enligt hans mening, »i den äkta folkmelodiken och inlevandet däruti».

Såsom ett slutomdöme om Sandviks norska koralhistoria må framhållas, att den är skriven med stor samvetsgrannhet och sakkunskap, ledig och lättläst. Det är verkligen på tiden, att kyrkomusikaliskt intresserade i vårt land börja taga närmare kännedom om de norska kyrkosångssträvandena, som om än i viss mån egenartade för Norge, dock i mångt och mycket påminna om vad som skett även i vårt land. Och såsom *en* väg, och därtill en kungsväg in i den norska kyrkomusikens skönhetsrike är ett noggrant studium av denna bok att anbefalla, naturligtvis med till buds stående norska koralböcker för ögonen. Ett sådant studium vidgar vyerna och värmer hjärtat.

F. M. Allard.

Liturgiska och kyrkomusikaliska motioner i kyrkomötet.

Årets kyrkomöte, brådstörtat sammankallat för behandling av Kungl. propositionen rörande de ecklesiastika bostälLENAs förvaltning kom, trots en ärkebiskoplig anvisning om att frivilligt inskränka bruket av den enskildes rätt att motionera, att även röra sig om åtskilliga andra frågor, bland dem flera, som berörde musikaliska och liturgiska

spörsmål. Innan ännu kyrkomötets tryck föreligger låter det sig icke göra att annat än summariskt redogöra för motionerna och deras behandling i utskott och plenum. Här skall endast en kort sammanfattning verkställas. I ett flertal rent liturgiska frågor, torde det vara anledning att återkomma i denna tidskrifts spalter till motionerna, enär kyrkomötets beslut först torde komma att utsändas till Domkapitlen på remiss, innan de av Kungl. Maj:t komma att upptagas till fastställelse.

Doktor G. Ekström i Falun föreslog att »på bönen Fader vår, läst från altaret vid gudstjänst, skall från församlingen följa lovsången: *Ty riket är ditt och makten och härligheten i evighet. Amen.*» samt att »bönen Fader vår i kyrkliga förrättningar, där doxologien icke kan sjungas, skall sluta med orden Och inled oss icke i frestelse. Utan fräls oss ifrån ondo. Amen. — samt att viss bestämd melodi skall vid doxologiens sjungande användas.» Motionen avsges av kyrkomötet.

Samme motionär föreslog vidare att vid aftonsång under Fastan rätt må givas att predika över Kristi lidandes historia, vilken motion bifölls, vidare att litanian skulle få användas såsom allmän kyrkobön, också å Domsöndagen, vilket däremot avsges. Han föreslog slutligen att kyrkohandbokens kapitel om jordfästning skall få en rikare utformning. Ett fullständigt förslag bifogades. Kyrkomötet avsges motionen.

Biskop Rodhe och domprost Lizell föreslog i en motion; pastor primarius och kyrkoherde Larsson, Stockholm, i en annan, åtgärder för skriftermålets infogande i högmässan. Till ett utförligare omnämnande av dessa viktiga motioner och deras behandling i kyrkomötet skall denna Tidskrift återkomma. För dagen må meddelas att kyrkomötet beslöt hemställa om sådant tillägg i handboken att skriftermålet kunde infogas antingen i början av högmässan, mellan Helig och Kyrie, och med avlösningen efter detsamma, eller ock efter den allmänna kyrkobönen.

Professor Aulén hade slutligen motionerat om ordnande av vissa kyrkomusikaliska frågor och om medgivande att använda ett bifogat ritual för julotta.

Av intresse för denna Tidskrifts läsare torde Beredningsutskottets utlåtande i dessa sista frågor vara. Det må här därför införas in extenso. Utskottets förslag biföllos av kyrkomötet.

Utskottet skriver:

Den alltmer livaktiga kyrkosångsrörelsen är en synnerligen glädjande företeelse i vårt nutida kyrkoliv. Vad den mäktar åstadkomma ifråga om framförandet av stora klassiska körverk hava de senare årens kyrkosångshögtider visat. Ännu betydelsefullare är de många små körernas trogna arbete för höjandet av de svenska kyrkobygdernas gudstjänstliv.

Jämsides och i nära förbindelse med denna rörelse pågår ett beaktansvärt arbete på det kyrkomusikaliska området, där det bland annat gäller att ur kyrkans rika skatt främst från de stora skapande tiderna framtaga sådant, som kan komma den svenska församlingen naturligt tillgodo och bidraga att skapa en god svensk tradition. Utskottet vill på denna punkt betona vikten av att kören icke införes på sådana punkter i gudstjänsten, där församlingen av ålder varit aktiv.

De senaste decennierna ha på detta område skänkt vår kyrka ett syn-

nerligen värdefullt tillskott och väckt till liv skapande krafter. Arbetet pågår med oförminskad iver. Det synes under sådana förhållanden utskottet angeläget, att detta arbete från kyrkans sida följes med intresse, uppmärksamhet och kritik. För sin del hyser utskottet den förhoppningen, att biskopsmötet skall finna en form för ledning och granskning t. ex. genom tillsättandet av en kyrkomusikalisk nämnd.

I samband med granskningen av musiken till den kortare Litanian har utskottet haft anledning erinra sig att enligt kyrkomötets beslut från år 1929 Kyrie före de alternativa slutantifonierna icke skulle medtagas.

Skulle en kyrkomusikalisk nämnd komma att utses, torde föreliggande förslag till musik för julottan där böra vinna beaktande. I förhoppning om att sålunda antydd utväg på denna punkt skall visa sig framkomlig, vill utskottet föreslå,

a) att kyrkomötet i anledning av motionen nr 13 i dess första del ville i skrivelse till Kungl. Maj:t förklara sig icke hava något att erinra mot att i till motionen nr 13 fogad musikbilaga intagen musik till allmänna kyrkobönen¹ och kortare formen av Litanian må tillåtas till bruk, dock med erinran om att fördelningen av textpartierna ansluter sig till gällande kyrkohandbok;

b) att kyrkomötet villé besluta, att herr Auléns motion, nr 24, icke måtte till någon kyrkomötets åtgärd föranleda.

Beträffande herr Auléns yrkande i motion, nr 13, om medgivande, att den kortare Litanian må kunna användas även på långfredagen, har kyrkomötet så nyligen som 1929 uttalat såsom sin mening, att den längre formen för Litanian alltid skall användas på långfredagen, och då utskottet är av samma mening, får utskottet hemställa,

c) att herr Auléns yrkande i motion, nr 13, beträffande den kortare Litanians användning på långfredagen icke måtte till någon kyrkomötets åtgärd föranleda.

Slutligen har herr Aulén föreslagit, att kyrkomötet måtte medgiva, att psalmen Allena Gud i himmelrik under passionstiden må kunna få sjungas till melodien nr 140 i svenska kyrkans koralbok.

Då utskottet icke har något att häremot erinra, får utskottet hemställa,

d) att kyrkomötet måtte besluta ingå till Kungl. Maj:t med underdånig anhållan, att Kungl. Maj:t täcktes tillåta att psalmen Allena Gud i himmelrik under passionstiden må kunna sjungas till melodien nr 140 i svenska kyrkans koralbok.

¹ Finnes utgiven å C. W. K. Gleerups förlag: »Stycken ur den svenska Hög-mässan». Pris 75 öre. Likaledes: »Julotta». Pris 75 öre.

Kantorsfrågan i kyrkomötet.

Bland de frågor, som förelågo vid kyrkomötet, faller även den genom tvenne motioner förebragta frågan om kantorerna, och deras rättsliga ställning m. m. Motionerna remitterades till kyrkolagsutskottet vilket i ett utförligt betänkande av den 22 aug. även gjort en återblick över frågans historia. Då denna översikt meddelar åtskilligt värdefullt, avtryckes här hela utlåtandet. Utskottets hemställan bifölls av kyrkomötet. Törhända kan anledning föreligga att senare återkomma till själva debatten.

Red.

I en vid kyrkomötet väckt motion nr 21 har herr biskop *Danell m. fl.* — under erinran att ett år 1920 fullbordat förslag till lag angående kantorer antagits av kyrkomötet men avslagits av riksdagen samt att 1925 års kyrkomöte hos regeringen anhållit, att förslaget måtte snarast möjligt och utan rubbning i de huvudsyften, man avsett vinna, överarbetas i syfte att få de hinder avlägsnade, som föranledde, att riksdagen fällde förslaget — föreslagit, att kyrkomötet måtte göra ett uttalande i samma riktning som 1925 års kyrkomöte.

I en annan vid kyrkomötet väckt motion nr 22 har herr *Ljung m. fl.* hemställt, att kyrkomötet måtte hos Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t fäcktes låta utarbета och för kyrkomötet framlägga nytt förslag till lag om kantorer m. m. i huvudsaklig överensstämmelse med det av 1920 års kyrkomöte antagna, dock att de bestämmelser, som föranledde att riksdagen ej godtog förslaget, borde omarbetas i sådan riktning, att förslaget kunde antagas hava utsikt att jämväl vinna riksdagens bifall.

Beträffande motiveringen får utskottet hänvisa till motionerna.

I fråga om förarbetena till det i motionerna åsyftade lagförslaget har utskottet inhämtat följande.

Redan den 31 januari 1908 avgåvo särskilda kommitterade ett betänkande med förslag till en genomgripande omorganisation av klockarinstitutionen. Det uppdrogs sedermera åt hovrättsrådet K. J. Ekman att inom departementet biträda vid frågans fortsatta behandling, särskilt vad anginge de med klockarinstitutionen förenade löneförmåner. Ekman avgav den 7 januari 1915 en promemoria i ämnet. Härefter tillkallades ytterligare sakkunniga, vilka den 19 maj 1915 överlämnade förslag till lag angående kantorer.

Efter nådigt uppdrag utarbetade vidare regeringsrådet G. Thulin en vidlyftig utredning angående klockar-, organist- och kantors-(kyrkosångar-)befattningarna, vilken år 1919 befordrades till trycket. Detta betänkande innehåller, förutom omfattande historiska och statistiska utredningar, en redogörelse för 1915 års förslag och däröver avgivna yttranden ävensom nytt förslag till riktlinjer för lagstiftning i ämnet. Thulin avgav även ett förslag till lag angående kantorer jämte därmed sammanhängande författningsförslag. Sedermera tillkallades ytterligare fyra sakkunniga att under Thulins ordförandeskap biträda med fortsatt utredning

rörande klockarinstitutionen. Dessa sakkunniga avlämnade ett den 6 mars 1920 dagtecknat betänkande.

Med skrivelse, nr 13, till 1920 års allmänna kyrkomöte framlade Kungl. Maj:t ett i allt väsentligt med sistnämnda sakkunnigas betänkande överensstämmande förslag till lag om kantorer. Förslaget antogs med några mindre modifikationer av kyrkomötet, vilket i skrivelse, nr 50, anmälde sitt beslut för Kungl. Maj:t.

Det av kyrkomötet antagna förslaget var av följande huvudsakliga innehåll:

I stället för de nuvarande klockar-, organist- och kyrkosångarbefattningarna skulle inrättas kantorsbefattningar, vilkas innehavare tillades egenskapen av kyrkliga tjänstemän. I varje kantorsdistrikt, omfattande en eller flera församlingar, om dessa hörde till samma pastorat, skulle finnas anställd en kantor; distriktet obetaget att i fall av behov anställa flera kantorer. Kantorsbefattningarna skulle vara av två huvudslag: kantorsbefattning, som var avsedd att utgöra befattningshavarens huvudsakliga verksamhet (självständig kantorsbefattning), och kantorsbefattning, som var avsedd att för befattningshavaren utgöra en bisyssla (kantorsbefattning med begränsad tjänstgöring). Kantorsbefattning med begränsad tjänstgöring var av högre eller lägre grad. Hade kantorsbefattning med begränsad tjänstgöring i viss föreskriven ordning förenats med folkskollärartjänst, benämndes den skolkantorsbefattning. Kantors tjänst-åligganden skulle vara dels av kyrkomusikalisk dels av icke kyrkomusikalisk art. Huvudvikten låg dock å de kyrkomusikaliska göromålen. Bland göromål av icke kyrkomusikalisk art hade för innehavare av självständig kantorsbefattning upptagits att i viss utsträckning biträda å pastorsexpeditionen, där sådant biträde erfordrades. I större kantorsdistrikt kunde, jämte kantorsbefattning, inrättas antingen särskild befattning för orgelspelningen och vad därmed sammanhängande (organistbefattning) eller särskild befattning för den icke kyrkomusikaliska delen av kantors verksamhet (klockar- eller kyrkofogdebefattning) eller ock båda dessa särskilda befattningar. Bland göromålen för innehavare av klockar- eller kyrkofogdebefattning låg huvudvikten vid biträde å pastors-expeditionen, som denna befattningshavare skulle vara skyldig lämna. I fråga om lönerna upptog förslaget principen om minimilöner. Dessa hade satts till 2,400 kr. för självständig kantorsbefattning, självständig organistbefattning och klockar- eller kyrkofogdebefattning. 1,200 kronor för kantorsbefattning med begränsad tjänstgöring av högre grad och för organistbefattning med begränsad tjänstgöring samt 800 kronor för kantorsbefattning med begränsad tjänstgöring av lägre grad. I vissa fall kunde, med domkapitlets medgivande, skälig nedsättning i minimilönen äga rum. I vissa fall skulle åter höjning över minimilönen ske. Lönen bestämdes genom lönereglering, vartill förslag upprättades å kyrkostämman med den eller de församlingar, som kantorsdistriktet omfattade. Förslaget skulle underställas domkapitlets prövning och fastställelse. I vissa fall skulle det i erforderliga delar hänskjutas till Kungl. Maj:ts avgörande. Till de förutnämnda lönerna kom dyrtidstillägg till belopp, som kunde varda bestämt av Kungl. Maj:t och riksdagen. I lagen angävos endast de allmänna

huvudgrunderna för kantors tjänstäligganden. De närmare bestämmelserna om dessa åligganden voro avsedda att meddelas i en särskild stadga, vilken Kungl. Maj:t skulle äga utfärda i administrativ ordning. Denna stadga skulle jämväl innehålla bestämmelser angående behörighetsvillkor samt tillsättning, tjänstledighet, avsked och ansvar för fel i tjänsten.

Genom proposition, nr 22, föreslog Kungl. Maj:t 1921 års riksdag att antaga det av kyrkomötet antagna lagförslaget. Över detta avgavs utlåtande, nr 25, av riksdagens första lagutskott, vilket anförde:

Ett sammanförande av de nu på skilda håll förekommande stadgandena rörande klockare m. fl. befattningshavare måste i och för sig anses innebära en fördel. Likaså må erkännas, att dessa stadganden för närvarande äro behäftade med åtskilliga brister, som på en del håll kunna medföra olägenheter. Icke desto mindre anser utskottet det kunna sättas i fråga, om en lagstiftning av den art och omfattning, som i förevarande proposition föreslås, verkligen är påkallad av ett mera allmänt behov, som måste omedelbart tillgodoses. I det stora flertalet kommuner i vårt land torde man nämligen hittills utan större olägenheter hava funnit sig i de nu rådande förhållandena på ifrågavarande område. Att märka är också, att i de kommuner, där ett livligare intresse för kyrklig sång och musik av en eller annan anledning förefunnits, detta mycket väl har kunnat utvecklas och underhållas utan stöd av en reglerande lagstiftning. Sistnämnda förhållande torde ådagalägga, att kyrkosångens och kyrkomusikens ställning inom kommunerna föga påverkas av lagstiftningen på området samt i stället ytterst är beroende av det intresse hos kommunens medlemmar, som kan förefinnas. Genom lagstiftningsåtgärder torde ett sådant intresse av mera bestående art icke kunna skapas. Då år 1900 det första initiativet togs till de utredningar, som till sist resulterat uti det nu föreliggande lagförslaget, anfördes icke heller önskvärdheten av kyrkosångens och kyrkomusikens höjande som det huvudsakliga skälet för en ändring i de bestående förhållandena på detta område. Ej heller utgick nämnda initiativ från de för kyrkomusikens utveckling närmast ansvariga kommunala och kyrkliga myndigheterna, utan från de för den kyrkliga sången och musiken anställda befattningshavarna själva.

Om utskottet sålunda ställer sig tveksamt redan till frågan huruvida något allmänt och trängande behov av en lagstiftning sådan som den nu föreslagna verkligen förefinnes, så vågar utskottet bestämt ifrågasätta lämpligheten av vissa av de grunder, på vilka förslaget vilar. Särskilt har utskottet funnit det ägnat att väcka allvarliga betänkligheter, att den nu föreslagna ordningen i vissa avseenden skulle innebära ett enligt utskottets förmenande icke påkallat ingrepp i de kommunala myndigheternas självbestämmanderätt.

I sådant hänseende är att märka, att de för handhavande av kyrkosången och kyrkomusiken för närvarande anställda befattningshavarna äro rent kommunala tjänstemän, som väljas av kyrkostämman och avlönas på sätt de särskilda kommunerna själva bestämma, varvid dock avlöningen skall bestämmas i skäligt förhållande till omfattningen av tjänstegörömbalen. De befattningshavare, som enligt förevarande förslag skulle anställas, komme däremot att intaga en helt annan ställning. Även de skulle

visserligen i regel tillsättas genom val å kyrkostämman, men förslaget stadgande om att de skola vara kyrkliga tjänstemän liksom även dess bestämmelser i övrigt komme att giva kantorerna en gent emot kommunerna betydligt mera oberoende ställning och i viss mån göra dem till ett slags statstjänstemän, allt under det att kommunerna dock fortfarande skulle svara för deras avlöning.

Inskränkningen i kommunernas rätt kommer särskilt till synes uti de föreslagna stadgandena om sättet för bestämmande av kantorernas avlöning. Under det att för närvarande varje kommun har rätt att inom rimliga gränser bestämma de avlöningsbelopp, som skola utgå till klockare och organister, skulle kommunernas befogenhet, då det gäller att bestämma kantorernas avlöning, komma att inskränka sig till uppgörande av ett förslag i ämnet, vilket förslag för att bliva gällande alltid måste underställas domkapitlets prövning och fastställelse och dessutom i vissa fall genom beslut av Kungl. Maj:t skulle kunna ändras även emot församlingens önskan.

Vid löneförslaget upprättande är kommunens befogenhet dessutom ytterligare inskränkt genom föreskriften, att de föreslagna lönerna icke få understiga vissa i lagen angivna minimibelopp, olika för de olika slagen av kantorsbefattningar. Från denna senare bestämmelse skulle visserligen avvikelser i vissa fall kunna få ske, men endast med domkapitlets medgivande.

De principer, som sålunda kommit till uttryck i det framlagda lagförslaget, har utskottet icke ansett sig kunna godtaga. Att giva statsmyndigheter en i detalj ingående bestämmanderätt rörande avlöningar, för vilkas erläggande kommunerna äro ansvariga, är enligt utskottets förmenande i detta fall icke riktigt eller lämpligt. Visserligen har så i vissa fall redan skett, då det gällt undervisning och hälsovård, alltså på områden, där ett påtagligt statsintresse av enhetlig reglering föreligger, men att utsträcka denna princip till att gälla även på förevarande område kan enligt utskottets förmenande icke anses tillrädligt. Ej heller kan utskottet tillstyrka, att vissa avlöningsbelopp för ifrågavarande tjänstemän i lag fixeras. Kommunernas löner till dessa kommunala tjänstemän böra enligt utskottets mening liksom hittills bestämmas av kommunerna själva utan medbestämmanderätt för statens myndigheter.

Man har med den föreslagna anordningen trots sig kunna skapa förbättrade möjligheter för erhållande av högre kvalificerade personer till kantorsbefattningarna. Utskottet kan ej dela dessa förhoppningar. För att kunna åstadkomma någon mera avsevärd verkan i detta avseende måste nog de föreslagna minimibeloppen anses vara alltför knappt tillmätta, även om de kunna för kommunerna vara betungande nog. Enligt utskottets förmenande torde det därför vara lämpligast att såsom hittills åt kommunerna själva överlämna att efter råd och lägenhet anställa personer med erforderliga kvalifikationer, varvid fordringarna inom en viss gräns givetvis måste anpassas efter de avlöningsvillkor, som kommunerna hava möjlighet att erbjuda.

Även i det föreliggande förslaget har man för övrigt måst taga hänsyn till det förhållandet, att en del av våra mindre kommuner skulle i

ekonomiskt avseende alltför hårt betungas av de föreslagna minimilö-
nerna. Man har i anledning härav för sådana fall måst tillgripa utvägen
att medgiva anställandet av befattningshavare med lägre kompetens än
den i allmänhet i lagen fordrade. Då det kan antagas, att en del av våra
mindre kommuner äro i det ekonomiska läge, att de måste begagna sig av
detta medgivande, skulle följden härav bliva, att de nu rådande förhållan-
dena på ifrågavarande område komme att på många ställen fortfara oför-
ändrade, i det de mindre kompetenta befattningshavarna alltjämt komme
att kvarstå eller ersättas av andra med lika svag kompetens. Den huvud-
sakliga förändringen i de bestående förhållandena bleve måhända alltså
blott, att kommunernas utgifter för dessa befattningshavares avlöning kom-
me att åtskilligt ökas. Att märka är nämligen att icke heller dessa befatt-
ningshavares avlöningar skulle få bestämmas av kommunerna ensamma,
utan även de måste underställas domkapitlens prövning och fastställelse.

Utän att vilja sätta i fråga domkapitlens goda vilja att underkasta de
av kommunerna framlagda löneregleringsförslagen en objektiv prövning,
torde man dock med tämligen stor säkerhet kunna utgå ifrån att de vid
denna prövning ofta skulle visa en viss benägenhet för att få lönebelop-
pen satta så högt som möjligt. Huru än domkapitlen för övrigt härvidlag
komme att förhålla sig, måste dock redan på grund av lagförslaget egna
bestämmelser de nu utgående lönerna till de för kyrkosångens och kyrko-
musikens handhavande anställda befattningshavarna komma att väsentligt
förhöjas, därest förslaget upphöjdes till lag. Därmed skulle nämligen
följa, förutom en förhöjning av själva grundlönerna, även skyldighet för
kantorsdistrikten att efter beslut av Konung och riksdag å desamma utgiva
dyrtidstillägg.

Härtill kommer, att den i förslaget stipulerade skyldigheten för kom-
munerna att i vissa fall tillhandahålla bostad åt ifrågavarande befatt-
ningshavare kan komma att tvinga kommunerna till en särskilt i dessa
tider betungande nybyggnadsskyldighet.

För de flesta kommuner komme förslaget antagande sålunda att in-
nebära utgivande av betydligt högre avlöningsförmåner än de nu utgå-
ende. Dessa dryga kostnader för kommunerna skulle endast i någon
mån minskas genom de under åttonde huvudtiteln i årets statsverkspropo-
sition ifrågasatta bidrag av statsmedel till bestridande av ifrågavarande
avlöningar.

Av vad utskottet sålunda anfört framgår, att utskottet icke kan till-
styrka förevarande förslag till lag om kantorer.

Propositionen avlogs av riksdagen under åberopande av vad lagut-
skottet anfört.

Frågan upptogs ånyo genom motion vid 1925 års kyrkomöte, vilket
hos Kungl. Maj:t gjorde den anhållan, varom förmäles i förevarande av
herr biskop Danell m. fl. avgivna motion.

Den av 1925 års kyrkomöte gjorda framställningen om överarbet-
ning av 1920 års förslag till lag om kantorer är ännu beroende på Kungl.

Maj:ts prövning. Någon överarbetning av laförslaget i dess helhet torde ej vara verkställd eller ens påbörjad. Däremot har man efter år 1925 slagit in på de partiella reformernas väg. Sålunda utfärdades den 16 april 1930 en kungörelse angående villkor för behörighet till organist- och kantors-(kyrkosångar-)befattningar. Ett ytterligare steg har tagits genom framläggandet av det förslag till lag med vissa bestämmelser angående boställen för klockare och organister, som utskottet i sitt betänkande nr 2 förordat till antagande.

Utskottet delar motionärernas uppfattning, att bestämmelserna om kyrkomusikernas ställning icke äro tillfredsställande. Även 1921 års första lagutskott har medgivit, att de nuvarande stadgandena i ämnet äro behäftade med vissa brister. Kyrkolagsutskottet kan ansluta sig till motionärernas yrkanden i vad de avse återupptagande och fortsatt bedrivande av reformarbetet. Utskottet ifrågasätter emellertid, huruvida det lämpligaste förfarings sättet är att upptaga den år 1921 fallna frågan om en lagstiftning, som överspänner hela kyrkomusikerinstitutionen, och att därvid anknyta till 1920 års förslag. Utskottet håller i stället före, att det vore lämpligare att fortsätta på den redan beträdda vägen med partiella reformer.

På grund av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

att kyrkomötet i anledning av förevarande motioner måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om fortsatt utredning rörande kyrkomusikernas ställning, ävensom om framläggande av de förslag, vartill utredningen kan föranleda.

Härtill må ytterligare erinras om att kyrkomötet biföll herrar Auléns och Thörns motion om sådan ändring i lagen av 1894 om val av organist, att besvär över förslaget skall kunna anföras icke såsom nu efter utan i stället före valet samt att val alltså, där besvär anförts, icke må hållas förrän utslaget vunnit laga kraft.

Recensioner.

Liturgi.

Den allmänna Bönboken (The Book of Common Prayer på svenska, översatt av G. Hammar-sköld. — The New York Bible and Common Prayer Book Society, 1914.

År 1922 ingingo svenska och engelska kyrkan nattvardsgemenskap. Denna förbindelse är ett uttryck för de båda kyrkornas inresläktskap och gemensamma

historia. Även om man icke såsom Dr. G. Hammar-sköld kan säga att »the English Church is the real mother of the Church of Sweden», så måste dock medgivas att engelsk mission varit verksam i vårt land och kraftigt bidragit till grundläggningen av Kyrkan i Sverige.

I Nordamerikas Förenta stater möttes de två kyrkorna på nytt och även här uppdagade man rätt tidigt den inre släktskapen. Redan under kolonialtiden, på

1850-talet, knötös förbindelser mellan svenska och engelska kyrkomän. En svensk, Gustaf Unonius, orderades av engelsk-amerikanska biskopen Kemper för kyrklig verksamhet bland svenskarna vid Pine Lake, Wisconsin och flyttade sedermera till Chicago, där han organiserade St. Ansgariusförsamlingen, en svensk församling i engelska kyrkan. Till denna församling var det ju Jenny Lind skänkte dyrbara nattvardskärl och 1000 dollars. Men framförallt är det biskop Whipple, som nu arbetar för en närmare anknytning för svenskarna till Episkopalkyrkan (eng. Kyrkan i Am.). Han tänkte sig, att de svenska församlingarna skulle underordna sig Episkopalkyrkans administrativa förordningar men i övrigt hålla fast vid svenska Kyrkans lära och gudstjänstordning.

Den man, som i senare tid verkat för svenskarnas anknytning till Episkopalkyrkan är ovan nämnde Dr. J. G. Hammar-sköld, som år 1888 orderades till pastor och 1920 till prost för »the scandinavian Association of the Protestant Episkopal Church». Denna förening är som namnet säger skandinavisk, således har utom svenskar även danskar och norrmän anslutit sig till engelska kyrkan i Förenta staterna. Som ett ekumeniskt uttryck har ett svenskt kapell, St. Ansgarius, invigts i den väldiga katedral, St. John the Divine, som sedan många år tillbaka är under uppförande i New York.

För att göra de svensktalande bekanta med Episkopalkyrkans gudstjänstordning fick Dr. Hammar-sköld i uppdrag att till svenska språket översätta the Book of Common Prayer, sådan som den i något modifierad form föreligger i Förenta staterna med bl. a. bön för president och kongress. Och vid den protestantiskt biskopliga kyrkans Generalconvention, som hölls i New York under oktober månad 1913 framlades och godkändes översättningen. Här ser man, att den apostoliska och nicenska trosbekännelsen återgives

med samma ordalag, som de hava i svenska kyrkans symboliska böcker. Vid översättningen av Psaltaren har följts normalupplagan av år 1903 med någon ändring av versindelningarna. Övriga böner och antionier synes vara väl översatta och lämpa sig utmärkt för liturgiskt bruk.

I Episkopalkyrkans årsbok 1931, »The living Church annual» nämnes att en översättning av Prayerboken förberedes till italienska och franska och att den redan är översatt till tyska, spanska, kinesiska, japanska, portugisiska, polska och ungerska språken, och det synes som om engelska kyrkans utmärkta bönbok håller på att bli verkligt »common» och enligt förordet till svenska upplagan bli va ett medel att främja »Andens enhet genom fridens band».

Paul R. Söderlind.

Gregorianska sångens teori.

P. Dominicus Johner: Kleine Choral-schule. Dritte, erweiterte Auflage, Regensburg, Pustet, 1932. 202 sidor. Häftad RM. 2:20.

Likasom de äldre svenska prästerna i allmänhet torde hava hämtat den kunskap i gregoriansk sång, som de till äventyrs haft, ur Haberls »Magister choralis» (12. uppl. 1900), ett för sin tid förvisso gediget arbete, så torde för en yngre generation Johners »Neue Schule des gregorianischen Choralgesanges» hava blivit den vanliga förmedlaren av kännedom rörande den gregorianska sången. Och nekas kan svårligen, att en bättre handledning än Johners får man leta efter. Innehållsrik, instruktiv, lättfattlig, överskådligt uppställd, skriven av en man, som icke blott i grunden känner sitt ämne utan ock äger rik pedagogisk erfarenhet och som därför vet icke blott, vad han bör meddela, utan ock, huru detta skall meddelas för att han skall bli förstådd — se där något av vad som utan överdrift kan sägas om denna koral-skola.

Om den likväl synts en och annan avskräckande, så torde det uteslutande hava varit genom mängden av det medtagna materialet, vilket för en protestantisk nybörjare kanske varit onödigt rikligt tilltaget. För den, som skulle finna *Neue Schule* alltför vidlyftig, föreligger sedan en del år tillbaka ett sammandrag, »Kleine Choralschule», som nu efter att någon tid hava varit utsålt föreligger i en tredje, överarbetad upplaga. Under det att den egentliga framställningen i *Neue Schule* (5:e uppl.) upptager c:a 300 sidor, upptager den i *Kleine Schule* endast c:a 135. (De övriga sidorna innehålla delvis mycket värdefulla bihang.) Neds kärningen är sålunda betydlig. Främst har den givetvis gått ut över sådana partier, som i *Neue Schule* behandlades i del II, t. ex. koralens och notskriftens historia, koralens konstvärde, formläran och orgelackompagnemanget. Trots sitt starkt begränsade omfång måste den Johnerska boken även i denna förminskade gestalt tillerkännas samma egenskaper, som nyss angåvos såsom betecknande för den större upplagan. Johners »*Kleine Schule*» kan därför på det varmaste rekommenderas åt envar, som vill skaffa sig elementär kunskap i den gregorianska sången.

Knut Peters.

Orgelkoralens historia.

Fritz Dietrich: Geschichte des deutschen Orgelchorals im 17. Jahrhundert. Bärenreiter-Verlag. Kassel. 1932. Mk 7:50. Nothäftet ensamt Mk 2:40.

Den som vill lära känna de tyska evangeliska koralernas utveckling under 17:de århundradet kan här i Dr. Dietrichs arbete, som utgivits av Henrich Bessler, få en synnerligen ingående kännedom i ämnet. Författaren har i sin inledning försökt utfylla de luckor vi förut haft mellan Buchner och Prätorius och i all korthet påvisa orgelkonstens utveckling från

1440—1610, vilken tid förut till följd av dessa luckor blott styvmoderligt behandlats.

Dr. Dietrich har indelat 1600-talet i tre olika perioder. Den första behandlar koralvariationen och fantasien under Prätorius, Scheidts och Steigleders tid (omkring 1610—1640), den andra är ägnad den nordtyska skolans blomstringstid 1640—70, och koralförspels utveckling under Tunders, Weckmanns, Scheidemanns, Buxtehudes, Vincent Lübecks m. fl. tid, och slutligen den tredje perioden 1670—1700 behandlar koralfugan och koralförspellet under partitans inflytande. (Pachelbel, m. fl.)

Genom orgelbyggeriets tekniska framåtskridande utvecklades den polyfona utformningen av koralförspellet. I Scheidts »*Tabulatura nova*» framhäves koralförspels melodier i cantus firmus med starkare stämmor än de på andra manualen spelade övriga kontrapunktiskt figurerade. I andra förspel åter framträder ej melodien, utan bildar blott en fri fantasi med stämföringen som grundprincip, eller ligger den gömd bland rika koloraturgångar i någon av de fyra stämmorna. Scheidt har påbörjat orgelkoralens utveckling, vilken når sin fulländning med J. S. Bach.

Prätorius använde i sitt för musikhistorien så betydande verk »*Syntagma musicum*», (1619) besiffrad bas, även kallad »*Fundament*», så att icke blott organisten utan även vem som helst som var förtrogen med de kontrapunktiska reglerna skulle kunna utföra koralerna på orgel.

Den nordtyska skolan strävar efter att ernå en rikare kolorering. Den börjar med Weckmann, Scheidemann och Tunder samt dennes efterträdare, Buxtehude. Under denna tid ersättes delvis koralvariationen av koralförspellet och fantasien. Själva kulmen nås med Pachelbel, (1653—1707). Hans koralkompositioner bestå förutom av den fyrstämmiga beledsagningen av själva koralen, även av för-

och mellanspel såsom variation-, fantasi-, tockat- och fugformer. Dessa konstformer äga ett synnerligen konstnärligt värde och ha ända till våra dagar bibehållits.

Verket är förutom denna i detalj utarbetade avhandling försedd med en notbilaga innehållande koralbearbetningar av nämnda mästare. De äro mycket intressanta såsom prov på denna tids orgelmusik. De flesta äro manualiter och utförbara även på mindre orgelverk. Boken kan rekommenderas till studium för alla som vilja förskaffa sig en djupare inblick i den gamla protestantiska orgelkoralen.

Gunhild Schedin.

För Orgel.

Heinrich Friedrich Enckhausen: 73 Choralvorspiel für Orgel. Verlag Nagel, Hannover.

Lätt utförbara, välgjorda och välklingande preludier. Karaktäristiska för sin tids — 1850-talet — kyrkomusikaliska stil. Bygga på koralmotiv.

J. Guy Ropartz: Au pied de l'Anteul 60 pièces pour Harmonium. Deux Chorals, transcrits pour Grand Orgue. Pierre de Bréville: Prélude et Fugue. Paris. Rouart, Lerolle et Co.

De båda franska tonsättarna höra till César Francks skola och deras här nämnda verk visa också tydligt deras stora beundran för, men också beroende av läromästaren. Bréville är nog den originellaste av de två. Hans Prélude et Fugue visar en intressant harmonisk och rytmisk gestaltungsformåga. Ropartz' små kompositioner för orgelharmonium utmärka sig för enkel, klar struktur och fängslande harmonik. Den magra originallitteraturen för harmonium har med denna samling fått en välbehörlig utökning och torde med behållning kunna studeras även av våra organister.

J. H.

Thorvald Aagaard. 25 Præludier til Gudstjenesten for Orgel uden Pedal eller Harmonium. A. B. Nordiska Musikförlaget, Stockholm. Pris kr. 2,50.

I sitt förord till preludiesamlingen med ovanstående titel skriver tonsättaren bl. a. följande: »Disse Indgangsspil er kun et forsøg paa at finde en Stil, som harmonerer med Gudstjenesten og nogenlunde falder sammen med de gamle Kirkemelodier, som nu igen mere og mere bliver Menighedens Ejendom.» Sedan man något tagit del av dessa preludier, finner man denna ingress alltför anspråkslös, på samma gång som man glädes över den ömhet om den kyrkliga stilen, som i detta orgelhäfte kommer till uttryck. Jag tvekar ej att säga, att dessa förspel utan vidare kunna räknas till de bästa jag gjort bekantskap med. De hava nästan genomgående en klar, läcker utformning och en luftighet i den kontrapunktiska gestaltningen, som angenämt överraskar. Både canons och fugerade insatser förekomma ymnigt, dock utan att tynga stilen eller spränga den behärskade formen. Själva melodibildningen anknyter lyckligt till äldre kyrkomusikaliska förebilder utan att dock på något sätt verka efterhärming. Preludierna äro visserligen — som framgår av titeln — skrivna för orgel utan pedal, men de låta sig med största fördel även utföras på större orglar och torde för många bli till hjälp och glädje vid gudstjänstspelet. Även som teoretiskt studiearbete kan detta häfte anbefallas: sämre förebilder kunna sannemligen uppställas.

Jacob Nyvall.

För blandad kör.

Ivar Widéen: Hymn på Gustav-Adolfsdagen. Ord av Paul Nilsson. 7 öre.

Svenska folket bereder sig att den 6 nov. fira 300-årsminnet av hjältekonungens död. Till de högtidligheter, som då

komma att äga rum över hela landet, har Hovpredikanten Paul Nilsson skrivit en högstämmd dikt, till vilken dir. Ivar Widéen satt musik. Ord och toner hava här ingått ett trofast förbund med varandra. Redan en första genomtagning låter anmälnaren ana, att dikta- ren såväl som tonsättaren vid avfattning- en av ord och toner gjort det i en lyck- lig stund av ingivelse. Det skulle ej för- undra honom, om denna hymn sloge igenom och vid återkommande minnes- fester komme att utgöra en omistlig del av musikprogrammet. Ej blott ett äkta patos, skönt klingande verser och ton- följder, utan ock en folklig ton i dikt- ning och melodi. Hymnen är dels satt för unison sång med ackompanjement av orgel eller piano, dels satt för blandad kör, i senare fallet säkerligen lämpad för större kör. Den är utgiven på Sv. Kyrkans Diakonistyrelses Bok- förlag i Stockholm och kostar 7 öre pr ex.

F. M. A—d.

Kyrkliga hymner utgivna av Sven- ska Kyrkans Diakonistyrelse.

Diakonistyrelsen fortsätter sin kyrkliga hymnserie med utgivandet av 16 äldre och nyare motetter. Utrymmet tillåter tyvärr ej ett utförligare omnämnande om var och en av dessa, vilka nästan alla kän- netecknas av den musikaliska kultur man här är van att finna. Jag tillåter mig först omnämna »Hjälp mig, Jesu, troget vand- ra» av Bach, en motett, som med sin gri- pande sköna melodi väl torde lämpa sig vid konfirmationer och andra högtider av mera »dämpad» karaktär. »Min själ tör- star efter Gud» av Lewandowsky, »Du kom till oss av himlen ned» av Josquin des Pres och »O hoppets dag, som klar- nar opp» av Prætorius kunna också an- befallas som gudstjänstshymer, kanske med en liten reservation för den först- nämndas mindre utpräglad kyrkliga stil.

Schuberts härliga passionsmotett »Hjälp mig, Jesu, korset bära» har ett omedel- bart fängslande musikaliskt uttryck, och »Man hörer fåglar sjunga» av Berthold Tours är en jublande sommarsång väl lämpad för Pingst och Midsommardagen. Ännu en passionshymn är att anteckna: »Hjälp mig, Kriste, du Guds Son» av Weisse i sättning av Schein, en av de mest renodlat kyrkliga tonsättningarna i dessa nyutgivna blad.

Av svenska motetter nämner jag först tre av Johan Lindegren: »Sörj för mig, o Fader kär», »Gud, välsigna dessa hjär- tan» (bröllophymn) och »Jorden, full av Herrens ära» — samtliga präglade av den lindegrenska vederhäftigheten — vidare två sånger av John Morén, »Låt denna dag, o Herre Gud» och »I denna ljuva sommartid», den sistnämnda en ljus, pas- toral stämning, en sacral idyll för barn- röster och orgel av skiraste musikaliska poesi. En enkel 3-stämmig kör »Hjorten häftigt längtar» av Preben Nodermann be- sitter ej någon högre grad av musikalisk originalitet, men har en lättflytande och naturlig melodi och en ovanlig jämnhet i stämföringen. Daniel Olsons »Den sig- nade dag» är redan förut känd för denna tidskrifts läsekrets — såsom musikbilaga — och behöver väl näppeligen vidare an- befallas. Den rena och luftiga skönhet, som vilar över denna körsats, gör den synnerligen väl skickad för en kyrklig morgongudstjänst. Återstår så endast Ivar Widéens båda motetter »Mig törstar, Gud!» och »O, hur sälla äro ej de from- ma». Att dessa komma att anmälas till sist innebär givetvis intet förringande. I synnerhet den senare av dessa sånger med sin prägel av gammal svensk psalm torde intaga en rangplats inom tonsättarens hela kyrkomusikaliska alstring. Att kun- na skriva så enkelt och samtidigt ernå en så gripande musikalisk verkan är endast få förunnat.

Jacob Nyvall.

Blandad kör och orkester.

Dietrich Buxtehude: Magnificat Anima Mea för femfästimmigen Chor, fünf Streichinstrumente, Generalbass. Bärenreiterausgabe 543. »Befiel dem Engel, dass er komm«, Kantate för vierstimmigen Chor, zwei Violinen, Violone and Generalbass. Bärenreiterausgabe 541. Cantate Domino Canticum Novum, Motette för zwei Soprane, Bass und Orgel. Bärenreiterausgabe 542.

Det livaktiga Bärenreiter-Verlag har med utgivandet av dessa tre Buxtehudeverk givit den protestantiska körlitteraturen ett värdefullt tillskott. Buxtehude är ju hos oss framför allt känd genom sina orgelkompositioner, men att han även på körsångens område skapat verk, som väl kunna jämföras med liknande av Schütz och Bach, visa de senare årens Buxtehudeutgåvor. De här nämnda kompositionerna ha för oss svenskar ett alldeles särskilt intresse. Manuskriften finnas nämligen i Uppsala Universitetsbibliotek och är nu för första gången tillgängliga i tryck. Något Magnificat av Buxtehude är förut ej känt. Handskriften till det nu utgivna är osignerad, men utgivaren, Bruno Grusnick, känd för sina utomordentliga editioner av Lübeckermästarens arbeten, tillskriver honom utan tvekan detta verk. Man behöver också ej läsa så långt i partituret för att igenkänna mästarens karaktäristiska stil. Det är att hoppas, att våra kyrkokörer med glädje taga del av dessa tre körverk. De präglas alla av en enkelhet, renhet och samtidigt storhet, som omedelbart griper. Särskilt kan framhållas kantatens inledande rofyllda vespersättning, som utmynnar i ett jublande: »Vi lova Dig i evighet», och den utomordentliga motetten, där mästaren i enkla, innerliga tongångar jublar sitt »Cantate Domino canticum novum».

I. H.

För en röst och piano.

Ture Rangström: Fosterlandet. Pris 1: 50. A.-B. Nordiska Musikförlaget. Stockholm.

Det är många som förut tonsatt Axel Lundegårds utomordentligt vackra dikt. I Alice Tegnér's tonskrud har den blivit S. S. U. H:s förbundssång och som sådan sjungen och älskad av tusenden. Såsom unison menighetssång torde Rangström's musik få svårt att slå ut Alice Tegnér's mjuka, nästan för mjuka melodi. Tonsättaren har måhända icke heller avsett att skapa en »unison sång». Den rytmiska förändringen i tredje strofen vore i så fall opåkallad. Men bortsett härifrån skulle sången verkligen kunna bli en högst förträfflig folksång. Och för en röstbegåvad barytonist ligger sången särdeles tacksam. Den är fri från sentimentalt känslöppjunk, den är manligt kärvt och manligt vek och äger både kraft och mildhet.

S. S.

För en röst, två violiner och orgel.

Johann Rosenmüller: Der 134. Psalm für Alt-solo (oder Mezzo, oder Bariton), zwei Violinen und Generalbass. Herausgegeben von Fred Hamel. Nagels Musik-Archiv N:o 81. Verlag Adolf Nagel, Hannover.

Ett intressant verk, som bör få användning vid musikandakterna. Den latinska texten och den krävande sångstämman böra icke avskräcka. Har man icke tillgång till lämplig solist, kan solostämman mycket väl utföras av en mindre unison kör. Och fråga är om icke en sådan anordning rent av vore att föredraga. Till den instrumentala besättningen kan ev. fogas en fagott eller en cello och generalbasstämman kan utföras på orgel eller piano eller ändå hellre på cembalo.

S. S.

Varia.

Luthers Lilla Katekes, i ljust av andra lutherord, utgiven av Johannes Ljunghoff. S. K. D., pris kr. 2:25—3:—.

Till undervisningens och den enskilda uppbyggelsens tjänst är denna bok sammanställd. Den vill förmedla »en djupare inblick i vad evangelisk tro innebär enligt Luther». Detta sker givetvis bäst med utgångspunkt från Luthers Lilla Katekes, kring vars fem huvudstycken andra ord av Luther gruppera sig.

Helt visst är det en stor fara förbunden med ett försök sådant som detta. Ett urval ur en författares skrifter kan ju icke ge en allsidig bild av hans författarskap, allra minst när författaren är så impulsiv och oberäknelig som Martin Luther. Även måste man betänka, att Luther alltid är på krigsstigen, alltid polemisk, vilket gör det ännu svårare att av spridda uttalanden söka få en klar bild av hans åskådning. Den bästa, lugnaste och minst polemiska av alla Luthers skrifter är väl just hans lilla katekes, och det förefaller mig som om den snarare behövde förklara Luthers övriga uttalanden än av dem förklaras.

Föreliggande arbete undgår inte urvallets faror. Det är inte rådligt att draga

för vittgående slutsatser av vad Luther för 400 år sedan sade om t. ex. dans och skådespel och idrott eller av hans skämtsamma ord om mässshakar och processioner. Det kan sättas ifråga om inte sådana uttalanden bort uteslutas ur en bok som även är avsedd som läsebok för ungdom. Mässshakar höra dock med till vår kyrkas ordning, och med den vill nog lektor Ljunghoff inte driva gäck. Luthers försvar för dansen har intet att säga vår tid. Det kan bara alltför lätt missförstås, vilket även gäller om andra uttalanden som i boken anföras. Om Luthers ord skola vara ett rättesnöre för tron, så får man inte taga allt vad han yttrat t. ex. i glada lag och i förtroliga brev som om det vore talat »ex cathedra».

För mognade kristna kan boken ha stort värde såsom »kyrkohistorisk urkund», särskilt om man låter Lilla Katekesens oförlikneliga satser belysa allt det andra.

Citatens riktighet har jag kunnat kontrollera endast då det gällt psalmer i vår svenska psalmbok. Därvid har jag antecknat, att nr 152, ur vilken en vers är anförd, sid. 120, är skriven av Johan Huss, icke av Luther, samt att 303:1, anförd sid. 30, är en latinsk antifoni från medeltiden.

D. Glimborg.

Lägre organistexamen sommaren 1932.

Lund: examinator J. Hedar, censorer: G. Aulén, S. Sjöberg och B. Anrep-Nordin.

Kalmar: examinator D. Becker, censorer: S. Sjöberg, H. Cederwall och A. V. Thornell.

Göteborg: examinator H. Asplöf, censorer: R. Janson, I. Widéen och B. Anrep-Nordin.

Linköping: examinator R. Darell, censorer: F. M. Allard, I. Widéen och H. Cederwall.

Uppsala: examinator H. Weman, censorer: G. Lizell, O. Olsson och H. Lindqvist.

Falun: examinator C. Rogberg, censorer: H. Berggren, A. Jobs och H. Lindqvist.

Härnösand: examinator K. Engquist, censorer: D. Rudin, E. Murgård och J. Hult.

Luleå: examinator G. Harlin, censorer: J. Hanson, S. Holmberg och A. Nordvall.

Examinander i

Lund: frkr E. Andersson, H. Landgren, E. Lenné, D. Melin, E. Morand och J. Nilsson.

Hrr N. Adlers, S. Andersson, D. Hallberg, K. Lindberg, G. Nygren, E. Oldén, E. Olsson, L. Persson, G. Runbäck och S. Syrén.

Kalmar: frkr A. Albrektsson, B. Danielsson och E. Svensson.

Hrr G. Andersson, H. Andersson, R. Andersson, O. Andersson, F. Borg, N. Duvander, M. Eriksson, B. Fall, E. Jern, S. Lantz, V. Löfstrand, S. Petersson, K. Ringqvist, E. Rosell, S. Svensson och R. Wallertz.

Göteborg: frkr A. Högmark och S. Norling.

Hrr G. Andersson, H. Bernholm, M. Bolin, R. Engqvist, G. Järnås, K. Carlsson, G. Nilsson, J. Harlin, J. Tholén, E. Samuelsson och N. Jonsson.

Linköping: frkr D. Johansson, G. Johansson, S. Johansson, T. Levin, R. Lindqvist, B. Rossander och I Settergren.

Hrr B. Gustavsson, A. Larsson, H. Milbrink, F. Nordborg, G. Skog och A. Wettermark.

Uppsala: frkr S. Holmblad, E. Johansson, G. Kindblad, K. Lindholm och T. Moræus.

Hrr G. Dahlqvist, F. Davidsson, B. Eldhagen, G. Forsmoo, S. Hagelin, Y. Härén, C. Jernberg, G. Ladberg, K. Lind, A. Lundberg, E. Persson, R. Samuelsson, F. Sandén, A. Sjöström, E. Thorsén och G. Tydén.

Falun: frkr F. Gullberg, I. Hellsten, E. Larsson och D. Widner.

Hrr T. Ahlinder, A. Anemo, A. Eriksson, E. Magnusson, H. Hedgren, S. Karlsson, K. Karlsson, H. Larsson, A. Hanses, G. Mannfors, A. Olsson, E. Rämme och P. Ullberg.

Härnösand: frkr A. Bjurman och M. Nordenbäck.

Hrr G. Fahlén, S. Johansson, S. Lindgren, V. Nilsson, S. Skogman, H. Ståhl och H. Aström.

Luleå: frkr E. Rutqvist och E. Selinus.

Hrr R. Johansson, J. Nyström, A. Vikberg och K. Aström.

Kyrkokalender

för oktober månad.

För lördagens morgonbön.

Lörd. 1 oktober. Sv. psb. 16: 1; 16: 3, 4.
Psalt. 105: 1—9;¹ 2 Tim. 2: 1—26.

DEN HELIGE MIKAELS DAG.

Högmässa: Psalmer: 34: 2. 35: 1—5.
330: 1—4. 149: 1—4. (157: 8, 9; 158.)
588: 6, 7. Hymn: Goudimel — Prætorius: O Gud, min tröst i evighet (Mus. Sacra II n:r 248.) Postludium: J. S. Bach: Liebster Jesu, wir sind hier (Ed. Peters V, bihanget n:r 5.)

Aftonsång: Psalmer: 266: 1—4; 16: 1—4; 411: 7. Postludium: Mendelssohn: Andante D-dur ur sonat VI.

Vit skrud.

För veckans morgonböner:

Månd. 3. Sv. psb. 431: 1—3; 431: 4—5.
Psalt. 145: 8—14. 2 Tim. 3: 1—17.

Tisd. 4. Sv. psb. 588: 4; 588: 6, 7. Psalt. 139: 1—12, 23—24. 2 Tim. 4: 1—22.

Onsd. 5. Sv. psb. 258: 2; 258: 6. Psalt. 119: 89—94. Tit. 1: 1—2: 10.

Torsd. 6. Sv. psb. 221: 1; 221: 3. Psalt. 73: 1—3; 23—28. Tit. 2: 11—3: 15.

Fred. 7. Sv. psb. 582: 1—3; 582: 7. Psalt. 130. 1 Petr. 1: 1—21.

Lörd. 8. Sv. psb. 402: 1, 2; 402: 3. Psalt. 95: 1—8. 1 Petr. 1: 22—2: 12.

TACKSAGELSESDAGEN.

Ottesång: Predikotext: Dan. 6: 25—27.
Psalmer: 268: 1—3. 227: 1—3.

Högmässa: Predikotext: Psaltaren 28: 6—9. Psalmer: 16: 1; 402: 1—3; 324: 4, 5. 264: 1—3. (157: 8, 9. 153.) 272: 1—3. Hymn: Bach: Kommen för Her-

ren med tacksamhet (D) eller: Ditt namn, Jehova, vill jag sjunga (D.) Postludium: Reger: Te Deum (Ed. Peters.) eller Prætorius: Nun lob mein Seel' (1:a var., Kallmeyers förlag.)

Aftonsång: Predikotext: Rom. 16: 25—27. Psalmer: 139: 1—4; 503: 1—4. 1: 7. Postludium: Otto Olsson: Magnificat (Six Pieces, Augeners Edit.)
Röd skrud.

För veckans morgonböner:

Månd. 10. Sv. psb. 503: 1, 2; 503: 3, 4.
Psalt. 145: 15—21. 1 Petr. 2: 13—3: 7.

Tisd. 11. Sv. psb. 175: 1; 175: 5, 6. Psalt. 90: 1—14. 1 Petr. 3: 8—4: 6.

Onsd. 12. Sv. psb. 299: 1, 2. 299: 7. Psalt. 119: 169—176. 1 Petr. 4: 7—5: 14.

Torsd. 13. Sv. psb. 591: 1; 591: 3. Psalt. 121. 2 Petr. 1: 1—21.

Fred. 14. Sv. psb. 183: 1, 2. 183: 3, 4.
Psalt. 143: 1—8. 2 Petr. 2: 1—22.

Lörd. 15. Sv. psb. 24: 2, 3. 24: 4, 5.
Psalt. 148: 1—4; 11—14. 2 Petr. 3: 1—18.

21 SÖNDAGEN EFT. TREFALDIGHET.

Högmässa: Psalmer: 183: 4. 226: 1—7. 24: 5. 190: 1—5. (558: 4. 150.) 147: 5. Hymn: Otto Olsson: O Jesu värdes mig ledsaga (D.) Postludium: J. S. Bach: In dich hab' ich gehoffet (Ed. Peters V.)

Aftonsång: Psalmer: 239: 1—4. 425: 3—5. 230: 7, 8.

Grön skrud.

För veckans morgonböner.

Månd. 17. Sv. psb. 326: 1, 2; 3, 4. Psalt. 36: 2—10. Jak. 1: 1—27.

Tisd. 18. Sv. psb. 168: 1; 168: 4, 5. Psalt. 42: 2—6. Jak. 2: 1—26.

Onsd. 19. Sv. psb. 609: 1. 609: 5—6. Psalt. 71: 17—23. Jak. 3: 1—4: 10.

¹ I Kyrkokalendern i augustinumret, var för fredagen den 30 sept. utsatt denna psalm ur psaltaren. Borde ha varit 102: 2—3; 13—23.

Torsd. 20. Sv. psb. 225: 1, 225: 4. Psalt.
16: 1—11. Jak. 4: 11—5: 20.
Fred. 21. Sv. psb. 185: 6, 189: 6. Psalt.
4: 2—9. Jud. v. 1—25.
Lörd. 22. Sv. psb. 271: 1—2; 3—4. Psalt.
24: 1—10. Joh. 1: 1—28.

22 SÖNDAGEN EFT. TREFALDIGHET.

Högmässa: Psalmer: 173: 1; 285: 3—6;
135: 2, 3, 289: 1—4. (558: 4, 155.)
25: 3. Hymn: Wikander: Kom frälsta
hjord (D.) Postludium: J. S. Bach:
Wenn wir in höchsten Nöten sein. (Ed.
Peters VII.)
Aftonsång: Psalmer: 217: 8—10; 203: 3
—5; 618: 3.
Grön skrud.

För veckans morgonböner.
Månd. 24. Sv. psb. 430: 1, 430: 9. Psalt.
103: 1—13. Joh. 1: 29—51.
Tisd. 25. Sv. psb. 208: 1, 2; 208: 3. Psalt.
30: 2—13. Joh. 2: 1—25.
Onsd. 26. Sv. psb. 137: 1, 2; 137: 3. Psalt.
37: 1—6. Joh. 3: 1—21.

Torsd. 27. Sv. psb. 595: 1, 2; 595: 3.
Psalt. 18: 29—35; 47. Joh. 3: 22—36.
Fred. 28. Sv. psb. 180: 5; 180: 6. Psalt.
22: 24—32. Joh. 4: 1—42.
Lörd. 29. Sv. psb. 535: 1; 535: 3. Psalt.
65: 2—9. Joh. 4: 43—5: 18.

23 SÖNDAGEN EFT. TREFALDIGHET.

Högmässa: 22; 306: 1—5; 264: 3, 570: 1
—4. (558: 4, 155.) 303: 1, 2. Hymn:
J. Morén: Välsigna, gode Gud. (Hym-
narium II nr 389.) Postludium: Pa-
chelbel: Ciaconna, f moll (Bärenreiter
Ausg. 238.)
Aftonsång: 633: 1—3, 431: 6—10, 615: 5.
Grön skrud.

För lördagens morgonbön.
Månd. 31. Sv. psb. 631: 3; 631: 4; Psalt.
103: 15—22. Joh. 5: 19—47.
(D.) betecknar de hymner, som utgi-
vits å Diakonistyrelsens prisbilliga serie.
De nytestamentliga perikoperna för vec-
kans morgonböner äro hämtade ur E.
Eidems: Vår frälsnings evangelium.

LEDIGFÖRKLARADE KYRKOMUSIKERTJÄNSTER

B. Förenade med folkskollärartjänster.

I Gräsgård (adr. Ölands Gräsgård) sö-
kes senast den 16 sept. Skolform B 1.
Lön 500 kr.

I Bäckebo (adr. Bäckebo, Kalmar län)
söktes senast 17 sept. Skolform B 2. Lön
500 kr.

I Skogs-Tibble (adr. Järlåsa, Uppsala
län) söktes senast den 19 sept. Skolform B 1.

I Angelstad (adr. Angelstad, Kronobergs
län) söktes senast 26 sept. Skolform B 1.
Lön 500 kr.

I Gnosjö (adr. Gnosjö, Jönköpings län)
söktes senast 28 sept. Lön 500 kr.

I Hakarp (adr. Huskvarna) söktes senast
30 sept. Lön 500 kr.

I Vittaryd (adr. Vittaryd, Kronobergs
län) söktes senast 5 okt. Skolform C 2.
Lön 500 kr. Se annons!

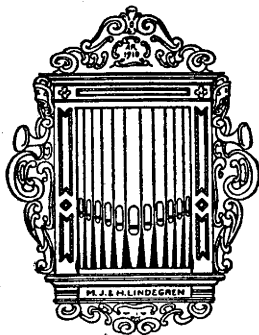
I Djäkneliden (adr. Bograngen, Värm-
lands län) söktes senast 14 okt. Skolform
B 2. Lön 600 kr.

I Hörnefors, Kyrkplatsen (adr. Hörneå,
Västerbottens län) söktes senast 15 okt.
Lön 900 kr.

I Öregrund (adr. Öregrund) söktes senast
17 okt. Skolform A. Lön 700 kr.

I Fägre (adr. Moholm, Skaraborgs län)
söktes senast den 18 okt. Skolform B 2.
Lön 700 kr.

I Skrehall (adr. Rommele, Upphärad,
Älvsborgs län) söktes senast 19 okt. Skol-
form B 1. Lön 600 kr.

M. J. & H. Lindegren

Orgelbyggare

Göteborg

Telefon 426 38. Postadress: Göteborg 7. Telefon 426 38

Tillverkning av Piporglar enligt tillförlitliga, länge beprövade system, anpassade efter vårt lands klimatiska förhållanden. Alla delar tillverkas omsorgsfullt och av bästa material. Egen tillverkning av pipor.

Våra orglar hava av herrar musikdirektörer och organister erhållit de högsta vitsord för såväl vacker intonation som exakt och behaglig funktion.

Renoveringar och omstämningar utföras omsorgsfullt.

Herman Nordfors & Co. PIPORGELFABRIK LIDKÖPING

Tel. Kontoret 145.

Tel. Bostaden 592.

Tillverkar piporglar efter nyaste konstruktioner. Moderniseringar, insättning av elektrisk bälgdrift och stämningar utföras omsorgsfullt. Finaste intyg från framstående musici. Dispositions- och kostnadsförslag på begäran omgående gratis.

"Man måste fråga sig

om det över huvud på något språk inom den evangeliska kristenheten finnes en handbok, som på ett så knappt utrymme meddelar en sådan myckenhet av exakt liturgisk kunskap"

skriver Dompr. Y. Brilioth
i Svenska Dagbladet om

Liturgik

av

A. O. T. Hellerström.

★

Häft. 7:50, inb. 8:50.

SVENSKA KYRKANS
DIAKONISTYRELSES BOKFÖRLAG

Stockholms Organist- och Körledareskola

St Eriksgatan 63^{IV}, Lilla ing.

Tel. Kungsh. (50)48 82, säkr. 9-9,30 f. m.

Höstterminen 16 Sept.-15 Dec.

Prospekt på begäran.

Läroämnen:

Orgel, piano, sång, allm. musicklära, harmonilära, körledning. Skolan utbildar organister och körledare för tjänst i mindre församlingar och missionsföreningar, utbildar elever för avläggande av organist- och musikalärarexamina, undervisar i sång och förbereder elever för inträdesprövning i organist-, pianist-, sång- och musikalärareklasserna i Kungl. Musikkonservatorium.

Förenade folkskollärare-, organist- och klockaretjänsterna

i Vittaryds församling, Kronobergs län, kungöras härmed lediga för manliga och kvinnliga sökande hos Kyrko- och Skolrådet, adress Vittaryd, inom 42 dagar från första kungörandet i Post- och Inrikes Tidningar. Skolan, litt. C2, kommer om några år att få förbättrad skolform. Ordinarien tillträder den 1 jan. 1933. För lärarebefattningen lön enligt lag och för organist- och klockaretjänsterna 500 kr. pr år med skyldighet att öva kyrkokören. Skolan ej långt från järnvägsstation och omkring 2 km. från den vackra sjön Vidöstern. Bostaden har 4 rum. Kyrkoorgeln är en nybyggd Riegerorgel.

Vittaryd den 19 aug. 1932. (21073)
Axel Jonae, Ordf. i kyrko- och skolrådet.

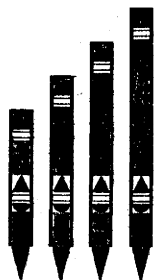
ÅKERMAN & LUNDS NYA ORGELFABRIKS AKTIEBOLAG

KUNGL. HOVLEVERANTÖR.

Tel. 26

SUNDBYBERG

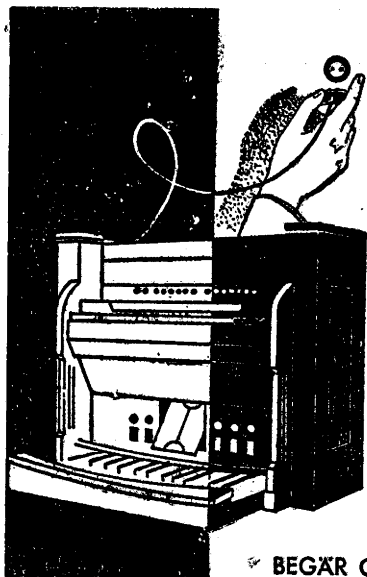
Tel. 26

Tillverkning av Piporglar
för kyrkor, kapell och konsertsalar.

Om- och tillbyggnader,
reparationer, omstämningar och ren-
göringar av gamla orgelverk, samt
inmontering av elektriska blåsverk
utföras.

*Uteslutande svenskt material och
arbete.*

ELEKTRISKA PEDALORGLAR

Den imponerande och
klangsköna tonen hos
dessa enastående instru-
ment för tanken på or-
gelbruset under mäktiga
kyrkovalv.

*Nyström*_{AB}

KARLSTAD

Kungl. Hovlev. Grundad 1865.

☛ BEGÄR OFFERT.

A.-B. NYSTRÖMS ORGEL- & PIANOFABRIK

FLYGLAR

PIANINON

ORGLAR